

Горис Манола

† ВЛ. ДЯКОВИЧЪ

БЪЛГАРИТЪ ВЪ БЕСАРАБИЯ

КРАТЪКЪ ИСТОРИЧЕСКИ ОЧЕРКЪ

СЪ ПЕТЪ ПРИЛОЖЕНИЯ

СОФИЯ, 1930.

✝ ВЛ. ДЯКОВИЧЪ

БЪЛГАРИТЪ ВЪ БЕСАРАБІЯ

КРАТЪКЪ ИСТОРИЧЕСКИ ОЧЕРКЪ

СЪ ПЕТЪ ПРИЛОЖЕНИЯ

СОФИЯ, 1930.

I. Преселение и организиране.

(1752 — 1857)

Българитѣ въ Бесарабія населяватъ южната нейна частъ, която е позната въ историята подъ името Onglum (Oglum, "Ογγλος, "Ογλως). Следъ време пъкъ, когато тази областъ биде окупирана отъ ногайскитѣ татари (1560 г.), тя биде назована отъ тѣхъ Буджакъ, което име носи и до сега. Нейнитѣ граници сж: на западъ — р. Прутъ; на югъ — р. Дунавъ (срещу Добруджа); на юго-изтокъ Черното-море; на изтокъ — р. Днестъръ; на северъ — Горниятъ Трояновъ окопъ отъ гр. Льово на р. Прутъ до вливането на р. Ботна въ р. Днестъръ, южно отъ гр. Бендеръ. Тукъ, въ Онгъла засѣдва къмъ края на VII столѣтие прабългарската дружина на Аспарухъ, минава Дунавъ (679 г.), завладява Скития (Добруджа) и Долна-Мизия и основава Българската държава на Балканския полуостровъ. Българитѣ въ Бесарабія не сж отъ това време. Тѣ сж бѣжанци отъ Турско. Преселването имъ почва отъ половината на XVIII столѣтие (1752 г.) почти едновременно съ изселването отъ Онгъла на татаритѣ, което завършва къмъ 1812 год., когато по Букурещкия миръ на 1812 г. Турция отстъпва на Русия цѣла Бесарабія до Прутъ и Дунавъ, а татаритѣ отъ Онгъла и турцитѣ отъ Бендеръ, Акерманъ, Измаилъ и Килия се изселиха въ Кримъ и Турция. Презъ течението на всички руско-турски войни отъ XVIII и XIX стол., като почнемъ отъ онази на 1769—1774 год. и завършимъ съ Севастополската 1853—1856 г., подиръ

руските войски сж последвали десетки и стотини хиляди българи — бѣжанци отъ Добруджа, Мизия, Тракия, Македония и дори Мала-Азия. Отъ тѣхъ едни сж се прѣснали по Сърбия и Австро-Унгария, други сж се спрѣли въ Влашко и Молдова, гдето сж увеличили населението на градоветѣ (Крайова, Питещи, Букурещъ, Гюргево, Фокшанѣ, Браила, Галацъ, Бузѹ и др.) или сж образували нови селища (Александрия, Беряска — Плоещъ и др.). Мнозинството, обаче се заселва въ Южна Русия (губернията — Черниговска, Херсонска, Таврическа, и най-вече въ Бесарабия. Отъ тия последнитѣ едни се настаняватъ въ и около градоветѣ Бендеръ, Кишеневъ, Льово, а мнозинството — въ татарския Буджакъ.

Заселватъ се бесарабскитѣ българи не въ влашки или руски селища, а или въ напуснатитѣ татарски села или си основаватъ нови колонии. Затова имѣната на тѣхнитѣ села сж или на онѣзи на напустнатитѣ татарски, или на селата въ Турция, откъдето сж се изселили, или пъкъ сж нови. Следъ Севастополската война (когато е станало последното масово изселване въ Русия на повече отъ 100,000 българи) само отдѣлни лица и домочадия емигриратъ дори и презъ течение на Освободителната война отъ 1877—78 г., следъ оттеглянето на Гурковия авангарденъ отрядъ на сѣверъ отъ Балкана, подиръ боя при Стара-Загора на 19. VII 1877 г. Споредъ даннитѣ на руската официална статистика, при преброяването населението въ Южна Русия на 1897 г., българи въ този край е имало: въ Бесарабия — 103,225 д., въ Херсонската губерния — 25,687 д., въ Таврическата —

Oglum или Oglum по мнението на едни историци произлиза отъ славянската дума Жгълъ, която значи жгълъ (l'Angle, а се чете Ongle); по мнението на други — отъ прабългарската дума Оггос или Олгосъ, която означава заградено или защитено мѣсто (по турски Алгж. Татарското име Буджакъ сжщо значи жгълъ (Angle).

41,260 д., всичко 170,170 д. Споредъ даннитѣ пѣкъ 1910 г. въ Бесарабія българското население е било 200,316 д., т. е. въ течение на 13 години е нарастнало съ 97,091 д. Съответниятъ брой на българитѣ въ Херсонската губернія ще бжде приблизително 44,320 д., а въ Таврическата — 71,194 д. Всичко, следователно, презъ 1910 г. българи въ Южна Русія е имало около 315,830 д.* Като вземемъ предъ видъ пропорционалния рѣстъ за 18 години, отъ 1910 до 1928 г., заключаваме, че днесъ въ споменатитѣ 3 области живѣятъ около 517,513 д. българи, отъ които въ Херсонската губернія 70,132 д., въ Таврическата 112,641 д., а само въ Бесарабія 333,750 д. Това население обитава само чисто българскитѣ колонии, които въ Херсонската губернія сж 7, въ Таврическата 45, а въ Бесарабія 72, всичко 124. Ако вземемъ въ внимание още многобройнитѣ български колиби (кашли) въ споменатитѣ губернии, а сжщо и българитѣ въ градоветѣ и изъ влашкитѣ и руски села, то тѣхния брой е надъ 530,000 д., а само въ Бесарабія е къмъ 350,000 души.

* Гледай статистикитѣ въ „Българскія колоніи въ Росіи“ отъ проф. Н. С. Державинъ. Сборникъ за народни умотворения и народописъ на Българ. Акад. на наукитѣ, кн. XXIX, София 1914, стр. 16, 26—27. Проф. Державинъ е изпусналъ въ стат. на стр. 26—27, гр. Болградъ и 6 села.

Споменатитѣ 72 чисто български колонии, отъ които:
70 села и 2 града, сж следнитѣ:

СПИСЪКЪ

на българскитѣ колонии въ Бесарабия съ чисто
българско население.

№ по редъ	Име на колонията	Брой на домакин- ствата	Брой на населе- нието
I. Акермански окръгъ			
1	Българийка	155	1756
2	Бургуджий	220	1500?
3	Голище (Карамаринъ)	360	2444
4	Главанъ	380	2405
5	Девлетагачъ	418	3052
6	Делджилеръ	447	2807
7	Димитровка	548	3544
8	Дюлменъ	370	2714
9	Задунаевка	347	2047
10	Ивановка	300	1892
11	Исерлий	416	2192
12	Калчево	350	2278
13	Камчикъ	340	3117
14	Кайраклий II	213	1375
15	Кодкитай	399	2569
16	Кубей	769	4817
17	Кулевча	528	4683
18	Купоранъ	359	2304
19	Нови-Троянъ	530	3569
20	Пандаклий	550	3205
21	Саталъкъ-ходжо (Александровка)	382	2508
22	Селиоглу	502	3123
23	Тайраклий (Шокъ-Тайраклий)	912	6404
24	Татаркопчакъ	872	4973
25	Хасанбатъръ (Карапча)	480	3044
26	Чийший (Градина)	807	5136
27	Чумлекъой	417	3837
		12371	83294

№ по редъ	Име на колонията	Брой на домакин- ствата	Брой на насе- лението
II. Бендерски окръгъ			
1	Гр. Комратъ	1271	8396
2	Авдорма	363	1813
3	Батъръ	302	1860
4	Баурчий	548	2707
5	Башкалий	200	1000 ?
6	Бешалма	506	2730
7	Бешгъозъ (Купкуй)	378	1829
8	Валеперже	596	3512
9	Гайдаръ	323	1681
10	Джолтай	210	1051
11	Дезгиндже	590	3110
12	Казаяклий	700	3782
13	Кириетлунга	305	1768
14	Кортенъ (Кирютне)	600	3259
15	Твърдица	605	4269
16	Томай	530	2676
17	Хърсово (Башкьой, Жеравна)	526	3212
18	Чадърлунга	795	4467
19	Чокмайданъ (Карлъкъ)	340	2340
		9688	55462
III. Измаилски окръгъ			
1	гр. Болградъ	—	15000 ?
2	Анадолка	297	1446
3	Бабели	220	1500 ?
4	Бановка	150	980
5	Болбока	489	2608
6	Вайсалъ	390	2365
7	Вълканещи	712	1525
8	Дермендере	183	4183
9	Джурджелеши	200	1000 ?
10	Долукьой	1078	2522
11	Еникьой	300	1972
12	Етулие	241	1396
13	Импуцита	150	1154
14	Караагачъ	350	2220
15	Каракуртъ	150	1200 ?
16	Кайраклий I (Радуловка)	153	1074
17	Конгасъ	724	440
18	Криничка (Фантъна Зинилоръ)	238	1549

№ по редъ	Име на колонията	Брой на домакин- ствата	Брой на насе- лението
19	Курчий	413	2601
20	Сатуново	200	1000
21	Стари Троянъ	280	1626
22	Табакъ	212	1276
23	Ташбунаръ	273	1650
24	Чешмелий (Чешмеваруитъ)	409	3351
25	Чешмекъой	501	2990
26	Шикерликитай	432	2932
		8745	61560

Подчертанитѣ: гр. Болградъ и 6 села сж изпущнати отъ професоръ Державинъ.

Тѣзи 72 български колонии сж една до друга, та че могатъ да се ограничатъ съ следнитѣ предѣли: на северъ—Горниятъ Трояновъ окопъ, на изтокъ—р. Кундукъ (Коганлъкъ) до вливането ѝ въ езерото Сасикъ (Кундукъ) респ. Черното-море, на западъ — притокътъ на р. Ялпухъ западно отъ с. с. Дезгиндже и Томай, по течението на този притокъ и на р. Ялпухъ до Долния Трояновъ окопъ и по този последния до р. Прутъ; на югъ — р. Дунавъ до Черно-море. Извънъ този районъ оставатъ нѣколко български села (Батъръ, Тараклия, Кулевча, Камчикъ и др.). Този районъ на компактнитѣ български селища въ Бесарабия и е Българска Бесарабия, или както рускитѣ писатели навремето я назоваха „Нова България“. Изъ градоветѣ на Бесарабия (Измайлъ, Килия, Вилковъ, Рени, Кишеневъ, Акерманъ и др.) сжщо живеятъ много българи, които сравнително съ другитѣ народности по брой стоятъ на I-во или II-ро мѣсто.

Като съседи на българитѣ, въ Огъла живеятъ: ромъни, (молдовани), руси, украинци (малоруси), нѣмци, французи, евреи и цигани. Ромънитѣ, по-стари обитатели отъ българитѣ, сж покрай р. Прутъ и тукъ-таме около езерата, въ

вжтрешността ги нѣма, въ сѣверна Бесарабія тѣ сж мнозинство, а въ Огъла идатъ следъ българитѣ. Руситѣ сж заселени въ източната частъ на Огъла, на изтокъ отъ езерото Китай. Въ българскитѣ села руси, както и отъ други народности, нѣма. Въ нѣкои отъ градоветѣ (Кишеневъ, Измаилъ, Килия и др.) тѣ сж мнозинство. Украинци (малоруси) въ Огъла има малко, не образуватъ компактни маси, а сж разпрѣснати изъ колиби край българскитѣ, влашкитѣ и нѣмскитѣ села; тѣ сж повече въ сѣв. Бесарабія, още отъ края на XIII столѣтие. Нѣмцитѣ, преселенци отъ 1814—1816 г. изъ Полша, Прусія и Вюртембергъ, сж събрани компактно въ 25 чисто нѣмски села край р. Кундукъ и източно отъ нея. Французитѣ, преселенци на 1829 г. изъ Швейцарія, образуватъ голѣмата колонія Шаба до гр. Акерманъ. Евреитѣ живѣятъ по градоветѣ, а Циганитѣ чергаруватъ изъ цѣла Бесарабія още отъ края на XIV столѣтие.

До 1820 г. българитѣ, преселени въ Огъла, сж водили чергарски животъ, скитайки отъ мѣсто на мѣсто по пустия Буджакъ, който е билъ единъ видъ воененъ лагеръ. Затвърденото имъ настаняване започва отъ времето, когато е било уредено специално „попечителство“ надъ колониитѣ и за неговъ ръководителъ е билъ назначенъ генерала Иванъ Никитичъ Инзовъ. По предложението на тогова последния, Императоръ Александъръ I издава на 29. XII. 1819 г. указъ, съ който се уреждатъ началата на поселението. Този указъ, състоящъ отъ 2 части съ по 16 точки, написанъ на пергаментъ, подписанъ отъ министра графа Кочубей и подпечатанъ съ печата на Александъръ I, е билъ предаденъ на колониститѣ отъ специаленъ пратеникъ майоръ Малевински. Тази „Царска грамота“, както я назоваха колониститѣ, е била сложена въ олтаря на Болградската катедрала

„Св. Преображение“, като неприкосновена светиня. Главнитѣ наредби на тая грамота сж: 1) свобода на вѣроизповѣданията, сдруженията и занятията, 2) освобождение отъ данъци и всѣкакви тегоби за 7 години, 3) освобождение отъ военна тегоба и гражданска служба, освенъ при доброволно съгласие, 4) безмитенъ вносъ на имоти и предмети за обзавеждане, 5) на всѣко домочадие се даватъ безплатно 60 десетини (1 дес. = около 10 дек.) земя, 6) свободно закупуване на земя, освенъ дадената безплатно, 7) ползуване отъ правителственитѣ земи срещу 20 пари годишно за десетина, 8) безакцизна търговия съ вино и ракия, 9) отпущане заимообразно пари за обзавеждане при изплащане въ течение 10 години подиръ изтичането на лготнитѣ 7 години, 10) следъ изтичането на 7-тѣ лготни години, плаща се данѣкъ 10 влашки гроша за семейство, емлякъ и други даждия, въ полза на общинскитѣ учреждения, 11) отстѣпената 60 дес. земя минава въ вѣчно потомствено владѣние, безъ право на отчуждаване, като беднитѣ биватъ наслѣдявани отъ най-близкитѣ безимотни роднини, 12) братя и роднини се раздѣлятъ само съ разрешение на властѣта. Като пояснения и допълнения на Грамотата сж били издадени и специални постановления за колониитѣ, преведени на български и ромънски езици (Постановления за българскитѣ колонии въ Бесарабия, *Statutele colonilor bulgare din Bassarabia*) и раздадени на населението, за да имъ служатъ за ръководство; тѣ сж имали силата на законъ.

Огъла е билъ раздѣленъ на 4 окръга: Измаилски, съ центъръ гр. Болградъ, Кахуло-Прутски — с. Хаджи-Абдула, Долно-Буджашки — с. Българска-Ивановка, Горно-Буджашки — гр. Комратъ. Надъ всички 4 окръга е стоялъ единъ, назначаванъ и плащанъ отъ правителството, Управителъ, съ седалище въ гр. Болградъ, а всѣки

окръгъ отдѣлно се е управлявалъ отъ изборни и плащани отъ колониитѣ старшини и 4 съветници (2 заседатели и 2 кандидати замѣстници); всѣка пѣкъ отдѣлна колония (община) си имала свой изборни Кметъ и 4 съветници (двама заседатели и двама кандидати-замѣстници). Старшинитѣ се избирали на всѣки три години, а кметовѣтъ на всѣки две години. Презъ течение на попечителството подъ управлението на генерала Ив. Н. Инзовъ (1818 — 1845 г.) българскитѣ колонии сж били туко-речи напълно уредени: земитѣ измѣрени и разпредѣлени, а селата планирани и застроени, като въ всѣко отъ тѣхъ сж били въздигнати църква, училище, общинско управление, общински хамбаръ за резервни храни, селски дюкянъ — кръчма; направятъ се мостове, чушми, кладенци, мелници; прокарватъ се шосета и междуселски пѣтища. Всѣки е билъ длъженъ да си построи жилището по опредѣления планъ и да го огради съ дуваръ отъ камѣкъ и чамуръ. Всѣко домочадие е било длъжно да внася въ общинския хамбаръ опредѣлено количество зърно, и при всѣка нова реколта старото зърно се замѣняло съ ново, като се продавало и събраната сума се внасяла въ Одеската търговска банка, а по-после въ Болградската колониална, и служила за откупване земи отъ помѣщицитѣ за малоимотнитѣ и за други обществени нужди. Както на църквитѣ, тѣй и на училищата се опредѣляли земи за издръжката имъ. Селскитѣ дюкянъ-крѣчма, който служелъ и за странноприемница, е билъ единственъ въ село; приходитѣ отъ него отивали за издръжка на училището. Въ течение на казаното време въ безлѣсния Буджакъ сж възникнали плантации отъ черници, ясени, елхи, акации, и пр; засадени били почти отъ всѣко домочадие лозя, зеленчукови и фруктови градини. Наредъ съ това подобрени били породитѣ на овцетѣ, конетѣ, домашния доби-

тъкъ, птицитѣ, пчелитѣ и пр. Училищата бързо нарастватъ — на 1847 год. тѣ сж вече 83 мъжки и смѣсени, 1 мъжко землемѣрно и друго дѣвическо — домакинско въ Болградъ. Централната колония въ Болградъ („Болгаръ — городъ“ = Български градъ), сжщо основана на 1820 год., бързо приема видъ на културенъ центъръ. Освенъ основнитѣ 2 и споменатитѣ 2 класни училища, въ него се въздига най-голѣмия въ Южна Русия храмъ „Св. Преображение,“ изящна катедрала, по стила на Исакиевската въ Петроградъ. Този храмъ е съ сжщото значение като онзи на Александъръ Невски въ София — храмъ — паметникъ, символъ на „Преображение“ и „Освобождение“ отъ турско — гръцкото иго, изразъ на благодарностъ къмъ Русия за основаване на „Новая Болгарія,“ гдето намираха прибѣжище прокуденитѣ чада на българското Отечество. Като специаленъ пѣкъ изразъ на благодарностъ къмъ своя благодѣтель генерала Ив. Инзовъ, бесарабскитѣ българи му въздигатъ на гробищата изященъ, въ римски стилъ храмъ — мавзолей, въ който и погребватъ коститѣ му подиръ неговата смъртъ въ Одеса, на 27 май 1845 год. Край езерото Ялпухъ, на чийто сѣверенъ брѣгъ е разположенъ града Болградъ, се протака обширенъ, планиранъ, съ надлежнитѣ постройки, извори и фонтани паркъ, а отъ дветѣ негови страни, пакъ край езерото, се засаждатъ градини, лозя и плантации по цѣлото протежение на езерото Ялпухъ.

Тѣй, когато прокуденитѣ изъ роднитѣ си огнища българи навлѣзоха въ чуждия и пустъ татарски Буджакъ, предъ взора имъ се прострѣ на ширъ и дължъ една обширна, безлѣсна и безводна степъ, обрасла съ гжсти, високи бурени и търнаци, надъ които се виели ята орли и гарвани. Зиме глутници вълци виели по всички посоки на широката степъ, а лѣте надъ нея лѣгала

тежка, задушна и нагорещена отъ южното слънце атмосфера, напоена отъ смрадъ и маларични изпарения, що многобройнитѣ плѣсенявали блатата отъ разливитѣ на рѣкитѣ и езерата въ крайнинитѣ на Огъла разнасяли навредъ. Денемъ жабна музика огласяла простора, а презъ тихитѣ лунни нощи орляци бухали изъ пуститѣ татарски колиби бухукали своитѣ проклятия. . . И бѣжанцитѣ, като преглътнали сълзитѣ и затаили въ дъното на душитѣ си тжгата за роднитѣ райски балкани, запретнали ржкави, прекръстили се и се заловили за работа — упорита, безспирна, денонощна. Пламватъ буренитѣ и търнацитѣ, та цѣли месеци отъ Добруджа и Влашко се любували презъ нощитѣ на сѣйналото буджашко поле. . . Така говорятъ преданията. И пустиятъ татарски Буджакъ се обръща въ житница, възникватъ благоустроени села, изсушаватъ се блатата и поникватъ разкошни лозя, ниви, плантации, градини. Единъ отъ навременитѣ писатели въ своитѣ описания на българскитѣ колонии, дава следната обща преценка на туй, що е билъ Буджакътъ преди и следъ заселването въ него на българитѣ: „Въ новорускитѣ губернии и Бесарабската областъ въ течението на изтеклото полустолѣтие се настани и щастливо живѣе доста многобройно семейство отъ Българския народъ, което съ преселването си зае най-пуститѣ степи и долища, като презъ течение на туй време ги обърна въ най-цвѣтящи и благоустроени земледѣлски стопанства. Братски приети, снабдени съ земи и сгодности, поощрени съ права и привилегии, българитѣ представляватъ днесъ едно отъ най-утѣшителнитѣ въ нашето отечество зрѣлища. Така се създаде и постепенно затвърди въ Бесарабия „Нова България“*).

* А. Скальковскій, „Болгарскія колоніи въ Бесарабскомъ и Новороссійскомъ краѣ“, Одесса, 1848 г. стр. 1, 27.

Трѣбва тукъ да отбележимъ, че парични пособия, каквито сж се отпущали на по-предишнитѣ преселенци въ Русия, на българитѣ не сж давани (А. Скальковскій стр 30). Следователно, тази Нова България, възникнала преди повече отъ едно столѣтие въ пустия Буджакъ, който до тогава принадлежеше на Турция, е създадена изключително отъ мазолититѣ ржце на бесарабскитѣ българи и на никой другъ.

Въ това общо положение руситѣ предадоха на ромънитѣ южната часть на Българска Бесарабия на 1857 год.

II. Въ Ромънско време (1857—1878).

Възъ основа на Парижкия трактатъ отъ 4. III. 1856 г., Русия отстъпи на княжеството Молдова 40 колонии заедно съ централната, гр. Болградъ. Това стана на 4 февруарий 1857 г., когато въ гр. Яшъ князътъ на Молдова, или както се титулуваше, каймакамътъ Т. И. Балшъ издаде прокламация къмъ населението на присъединената частъ отъ Бесарабия, която се назова „Ромънска“, за различие отъ останалата — „Руска“. Въ тази прокламация се казва: „Молдавскиятъ народъ Ви приема, любезни съотечественици, всички като свои братя и отъ една вѣра; вие за напредъ ще бждете участници въ неговата сждба. Молдавското правителство не само, че не ще ви нанесе никакво накърняване на правата, отъ които сте се радвали досега подъ Императорското руско правителство, но ще си вмѣни въ дългъ да запази привилегиитѣ и правата, що имате придобити, и да ви направи участници въ онѣзи благодѣяния, които установленията на княжеството могатъ да Ви обезпечатъ... Следвайте прочее съ увѣреностъ вашитѣ обикновени занятия...“ Наскоро каймакамътъ Балшъ почина и неговъ замѣстникъ стана князь Николай Конаки — Богориди. Българитѣ заблагоразсжиха да изпратятъ до новия каймакамъ депутация, за да моли формално утвърждаване Царската грамота отъ 29. XII. 1819 год. Князь Богориди уважи тѣзи молба и издава

специаленъ хрисовулъ отъ .6. юний 1858 год., съ който се утвърждаватъ правата и привилегиитѣ на колониститѣ. Въ него се казва: "...

Възъ основа прочее на рапорта отъ Съвета подъ № 2207, съ който ми се поиска да одобря издаването на искания хрисовулъ и предвидъ, че споменатата прокламация, издадена отъ правителството въ времето на присъединението тая нова територия къмъ Молдова, българитѣ — колонисти трѣбва да се ползуватъ съ всичкитѣ права и привилегии, що имъ сж били дадени отъ императорското руско правителство, азъ намѣрихъ за уважително едно такова предложение и затова заповѣдвамъ на всички, до които се отнася това, да знаятъ, че правата и привилегиитѣ на българитѣ — колонисти отъ новата Молдовска територия, освѣтени съ грамотата на руското правителство отъ 12 III. 1820 год. (датата на Царската грамота, въ която е съдържанието на Императорския указъ отъ 29. XII. 1819 год. Б. н.), отъ която колониститѣ лаятъ завѣренъ преписъ, който ми се представи съ горепоменатия рапортъ на съвета, да бждатъ съблюдавани и да действуватъ съ всичката си сила, за която цель държавниятъ секретаръ ще нареди да се напечати на ромънски езикъ както казаната грамота точно по завѣрения преписъ, що се пази отъ колониститѣ, тъй сжщо и колониалнитѣ постановления, които се намиратъ въ XII томъ отъ сборника на рускитѣ закони — да служатъ на българскитѣ общини както до сега, безъ каквито и да е отклонения". — „Настоящия хрисовулъ, приподписанъ отъ Държавния секретаръ, се издаде днесъ на 6 юний 1858 год. въ гр. Яшъ. Николай Конаки — Богориди. Приподписаха: Държавенъ секретаръ, Янко Н. Кантакузенъ; за директора на секретарията, Янко Антониади Спатаръ; за шефъ на отдѣлението, Довиделъ".

Подиръ двата отбелязани акта — прокламацията на Балшъ и Хрисовула на Богориди — последва Хрисовулътъ отъ 10 юний 1858 год. за откриването на българската гимназия въ гр. Болградъ.

Това първо българско сръдно учебно заведение следъ възраждането на Българския народъ презъ епохата на турско-гръцкото робство, изиграло важна роля въ това възраждане, е замислено още въ руско време. Въ молбата, поднесена на княза Н. К. Богориди отъ специална депутация на българскитѣ колонисти, се казва: „Мисълта за подобно общо образователно заведение, поради вървежа на работитѣ по нашето колонизиране, не можа да се прояви по-рано. Тя възникна и се разви едва преди началото на изтеклата война. Руското правителство удобри нашата замисълъ и обеща за нейното осъществяване своята подкрепа: но началото на войната и неизвестността на нейния изходъ побъркаха на нашитѣ начинания. Сега, когато сж отстранени всичкитѣ препятствия, които ни спъваха къмъ достигането на многожеланата целъ, ние, долуподписанитѣ колонисти отъ двата Измаилски окръга по общо единодушно съгласие, желаемъ да се учреди въ първенстващата колония Болградъ отдавна желаното училище, въ което наукитѣ да се преподаватъ на български езикъ, а така сжщо да се преподава и господстващия молдовски езикъ...

За издръжка на цитираното училище ние опредѣляме за винаги приходитѣ отъ отдаванитѣ подъ аренда: риболовства въ колониалнитѣ езера, двата плавателни моста и петтѣ полски ханища.

Върху тази молба князь Н. К. Богориди слага резолюцията, на 26. III. 1858 год. въ Яшъ: „Препоръчамъ настоящето на Департамента по църковнитѣ имоти и на народното просвѣщение за незабавно туряне въ действие предложението, изложено въ него, въ пълния му обемъ“. И последва хрисовултъ, чийто съществени положения сж:

1. Народното училище въ Болградъ ще се издържа отъ общитѣ доходи на Болградската община и на останалитѣ 39 общини въ Бесарабия, присъединени къмъ Молдова, известни до сега подъ името „колонистки села“. Споменаватъ се отбелязанитѣ по-горе имоти (§ 1 чл. 1)

2. Приходитѣ отъ имотитѣ ще прибира „инспекционниятъ комитетъ на Болградското народно училище“. (§ 1 чл. 3).

3. „Училището ще бжде достъпно за всѣки колонистъ, бѣденъ и богатъ, а сжщо и за всѣки чужденецъ“ (чл. 4).

4. „Всички предмети въ това училище ще се преподаватъ на български и на ромънски езици и на тѣхъ ще се обясняватъ чуждитѣ езици. А въ началнитѣ училища, които се откриватъ въ всичкитѣ колонии, преподаването ще става на ромънски езикъ въ онѣзи села, въ които мнозинството отъ населението е молдованско; а въ ония села, гдето мнозинството отъ населението е българско — на български езикъ, при това обаче условие, че изучаването въ тия последнитѣ на ромънския езикъ да бжде задължително (§ 1 чл. 6).

5. Курсътъ на училището е 7. годишенъ съ 2 отдѣла — доленъ отъ 3 години и горенъ отъ 4 (§ 2 чл. 1).

6. Завършилите долния отдѣлъ иматъ право на учителски и писарски мѣста въ колониите, а завършилите горния отдѣлъ, „получаватъ свидетелства, утвърждавани отъ Министерството за завършенъ курсъ на колежните науки и ще иматъ права, които се даватъ отъ училищния уставъ по общите правила на княжеството, (отъ училищните наредби за ограждане публичното право на държавата — § 2, чл. 2 и 3).

7. Управлението на това училище ще се повѣри на трима настоятели, избрани съ мнозинството на гласовете изъ сръдата на първенците — колонисти, които заедно съ директора на училището и подъ председателството на управляващия колониите ще съставляватъ инспекционния комитетъ (§ 3, чл. 1).

8. Бюджетътъ се съставя отъ инспекционния комитетъ и се утвърждава отъ Министерството (§ 3, чл. 5—6).

9. Излишека може да се употреби за подпомагане бѣдни ученици въ видъ на пособия или като се открие за тѣхъ пансионъ, (интернатъ — чл. 7).

10. Инспекционниятъ комитетъ има право да предлага на Министерството всичките професори, и то, ако ги намѣри съ потребните качества, утвърждава окончателно тѣхното назначение (§ 3, чл. 12).

11. „Правата и длъжностите на професорите ще бждатъ същите, които сж предвидени въ гл. II на училищния уставъ (общъ за цѣлото княжество), съ измѣненията, що изисква настоящиятъ уставъ, а именно относително назначаването имъ на длъжностъ и относително познаването на езика“ (§ 9 чл. 1).

12. Инспекционниятъ комитетъ заедно съ професоритъ има право да предлага нови правила относително преподаването и дисциплината (§ 9 чл. 2).

13. Броятъ на ученицитъ е неограниченъ (§ 10 чл. 1).

14. Въ I или кой да е другъ класъ ученицитъ се приематъ съ изпитъ, съ изключение на завършилитъ съ успѣхъ началнитъ училища въ колонитъ (§ 10 чл. 2—3).

15. Завършилитъ долния отдѣлъ иматъ право за учители въ ланкастерскитъ училища, а ония отъ горния отдѣлъ — за такива и въ самото централно училище, както и права за постѣпване на гражданска и военна служба (§ 11 чл. 2—4).

Накрая хрисовултътъ гласи: „Издаденъ въ столицата Яшъ, на 1858 г., месецъ юний, 10 день. (Подписаха): Никола Конаки Богориди. (Приподписаха): министъръ и статъ — секретаръ Князь Димитъръ Кантакузенъ; директоръ на министерството Георги Дулческо Ага; началникъ на отдѣлението, Георги Младеновъ. Отдѣление I на Министерството на църковнитъ дѣла и на народното просвѣщение, № 4726. Яшъ 1858 г. юний 10 (Печ. М. П.).

На 1 май 1859 г. се откри тържествено гимназията (колежа) съ I и II класъ. На 1873 г. се въздигна ново специално здание, въ което се помѣства и сега училището.

На 1860 г. гимназията се снабдява съ собствена печатница, която обслужва не само на училището, като се печататъ въ нея разнитъ гимназиални книжа и учебници, но и на другитъ учреждения въ цѣла Бесарабия, понеже бѣ единствена въ тази областъ, както и на обществото съ печатането на разни книги, вѣстници и списания — бѣлгарски и ромѣнски.

На 1861—62 г. при гимназията се открива библиотека съ огледъ да се развие въ „народна читалня“. За тази целъ постепенно се набавятъ въ оригиналъ съчиненията на най-добритѣ френски, нѣмски, английски, руски и др. автори, почти всички тогавашни български издания, както и избрани ромънски. Тѣй, освенъ рускитѣ автори, набавиха се още тогава пълния сборъ отъ съчиненията на Волтеръ, Расинъ, Буало, Монтескьо, Ламартинъ, Викторъ Хюго, Лесингъ, Шилеръ, Гете, Хайне, Байронъ, Шекспиръ, Данте и др. Библиотеката още въ началото си е получавала около 35 разни списания и вестници, като не броимъ всички български; между тѣхъ: ромънскитѣ — *Tribuna Româna*, *Revista Carpatilor*, *Instructiuna publica*; френскитѣ — *La Lecture*, *Gonseiller d'enseignement public*, *Revue des deux Mondes*, *La Science pour tous*, *Journal général de l'instruction publique*, *La valeur*; английската — *The illustratet London Nevs*; нѣмскитѣ — *Pädagogisches Archiv*, *Journal für Buchdräcken*; сръбския Видовъ данъ; рускитѣ — *Рускій вѣстникъ*, *Одесскій вѣстникъ*, *Журналъ для воспитанія*, *Учитель*, *День*, *Колоколъ*, *Рускій инвалидъ*, *Мірское слово*, *Земледѣльческая газета*, *Филологическія извѣстія*, *Педагогическій сборникъ*, *Будущность*, *Голосъ*, *Москвичъ* и прочие.

Освенъ тази библиотека при гимназията на 1872 г. се учредява ученическо дружество „Събужданіе“ съ своя ученишка библиотека, при цель: „умствено и нравствено развитие на членовѣтъ му“. Въ това дружество, подъ ръководството на учителитѣ и педагозитѣ, ученицитѣ сж се упражнявали въ излагането и развитието на разни научни теми изъ областта на учебната и литературна материи.

На 1862—63 г. при гимназията се открива пансионъ (интернатъ), въ който сж прекарвали съ стотини бѣдни ученици, най-вече изъ Турско. Възпитанието на пансионеритѣ се ръководеше подъ върховния надзоръ на директора и педагогическия съветъ отъ специални три педагози, отъ които единатъ бѣ шефъ-педагогъ.

Въ надвечерието на освободителната руско-турска война, а именно на 1876 г. гимназията биде приравнена по програмитѣ си съ ромънскитѣ лицеи. Това стана по предложение отъ Министерството на нар. просвѣщение съ специално решение на инспекционния комитетъ и учителския съветъ, като българския националенъ характеръ на училището си остана непокътнатъ и като лица биде признатъ „равноправенъ съ другитѣ държавни срѣдни учебни заведения“.

Солиднитѣ начала, върху които се постави гимназията, личатъ преди всичко отъ състава на професорския персоналъ. Директоритѣ до реформирането на гимназията (лицея) въ последовалото руско време бѣха: 1) Сава Радуловъ (временно отъ 15. III. до 15. X. 1859 г.), познатъ български книжовникъ, отъ лицей на Дукъ де — Ришелье въ Одеса; 2) Д-ръ Д. Мутевъ (15. X. 1859 — до смъртта 13. I. 1864), д-ръ на философскитѣ науки отъ Ришельевския лицей и университетитѣ въ Бонъ и Берлинъ, основателъ и пръвъ редакторъ на първото българско периодическо списание презъ епохата на възраждането — „Български книжици“ въ Константинополъ; 3) Д-ръ Г. Мирковичъ (I. 1864—VIII. 1864), отъ медицинския факултетъ на университета въ Монпелье; 4) Д-ръ В. Беронъ (1864—67), отъ медицинския факултетъ на университета въ Вюрцбургъ, познатъ български

книжовникъ; 5) Т. Икономовъ (1867—1869), историко-филологъ отъ университетитѣ въ Киевъ и Прага, основателъ и редакторъ на списанието „Общъ трудъ“ въ Болградъ; 6) Парву Титусъ (1869—1870), отъ лицей въ Яшъ, ромънинъ; 7) П. Теодоровичъ (1870 до смъртта си на 5. VII. 1881 г.), кандидатъ на филологията отъ Московския университетъ; 8) Г. Стаменовъ (1881—1885) филологъ отъ Московския университетъ.

Всички тѣзи директори, освенъ П. Титусъ, бѣха българи.

Отъ професоритѣ ще отбележимъ за характеристика нѣколцина: 1) По Български и славянски езици и литература: В. Поповичъ, филологъ отъ Киевския университетъ, книжовникъ, П. Теодоровичъ, Т. Икономовъ, В. Стояновъ, историко-филологъ отъ университета въ Прага, познатъ писателъ, единъ отъ основателитѣ на Бѣлг. Книжно дружество въ Букурещъ — Браила, което се разви въ днешната Бѣлг. академия на наукитѣ въ София, и прѣвъ редакторъ на неговия органъ, който и до днесъ продължава да излиза „Периодическо списание“. 2) По ромънски езикъ, литература и история: Д. Агура, отъ Бърладския лицей (въ Ромъния), отпосле професоръ въ Софийския университетъ и министъръ на нар. просвѣщение въ България; Парву Титусъ, В. Зота, Г. Петрованъ, Г. Ангелеску, К. Нонеску — всички, освенъ Агура, ромъни и ромънски възпитаници отъ лицейтѣ; 3) По латински и грѣцки езици: П. Теодоровичъ, Тр. Данаиловъ, ученикъ на Теодоровичъ (преподавателъ въ долнитѣ класове), Н. Яворски (русинъ), филологъ отъ Одеския университетъ, В. Д. Стояновъ, Г. Стаменовъ, И. Грищински (русинъ), филологъ отъ руски университетъ,

Ф. Черховски (чехъ), филологъ отъ Московския и Пражки университетъ. 4) История и география: Н. Каза-
накли, отъ Яшкия лицей, Д. Агура, К. Добрички (русинъ),
историкъ отъ Одеския университетъ. 5) Философия
(психология, логика, етика): В. Стояновъ, Б. Горановъ
отъ Пражкия университетъ, Д-ръ Д. Мутевъ, Н. Яворски.
6) Френски езикъ: А. Константиновичъ (полякъ)
отъ Ecole Normale въ Парижъ, Л. Мерсие (французинъ)
Швейцарски възпитаникъ. 7) Нѣмски езикъ: Б. Гора-
новъ, К. Цанковъ, Виенски възпитаникъ, А. Скултети
(нѣмецъ), отъ университета въ Лайпцигъ. 8) Матема-
тика и физика: Д. Ямболовъ, Физико-математикъ
отъ Киевския университетъ, И. Филиповъ, физико-мате-
матикъ отъ Киевския университетъ, Г. Велчевъ, отъ
Инженерната школа въ Прага, В. Василевъ, физ.-мате-
матикъ отъ Одеския университетъ, Ив. Салабашевъ,
отпосле министъръ на финанситѣ въ Източна Румелия
и България, физ.-математикъ отъ Пражкия университетъ.
9) Естествена история, антропология, химия
и хигиена: Д. Мутевъ. Д-ръ Г. Мирковичъ Д-ръ В.
Беронъ, Д-ръ Д. Начевъ отъ медиц. факултетъ на
университетитѣ въ Вюрцбургъ, Берлинъ и Парижъ, Д-ръ
М. Сотировъ, медиц. факултетъ на Букурещкия универ-
ситетъ, Ив. Гошевъ, агрономъ отъ Парижъ, Ив. Акин-
фиевъ (русинъ), отъ Одеския университетъ. 10) Полит.
икономия, агрономия и търговска наука:
Д. Мутевъ, К. Цанковъ, К. Киршнеръ (чехъ), отъ Поли-
техниката въ Прага, В. Христовъ, отъ Търг. академия
въ Виена, Ив. Гошевъ. 11) Рисување, чертание и красно-
пись: К. Киршнеръ, А. Сако (италиянецъ), италиански
възпитаникъ. 12) Пѣние: Т. Шпаковичъ, отъ Одеското
музикално училище, Василянъ (ромънинъ), Ив. А. Ива-
новъ и Н. Ив. Николаевъ (ученици на Шпаковичъ).
13) Гимнастика: А. Сако.

При гимназията още отъ начало се уреждатъ надлежни кабинети съ учебни пособия по: история и география съ археологически отдѣлъ, физика, химия, естествена история, рисуване и физическо възпитание (гимнастика).

Болградската гимназия съществува и до днесъ, но тя вече не е българска, а ромънски лицей. До 1897 г., до когато разполагаме съ точни списъци, тази гимназия даде 32 випуска отъ 350 завършили ученици; отъ тѣхъ 261 българи, 32 руси, 18 евреи, 13 поляци, 4 ромъни, 8 украинци, 8 нѣмци и 6 гърци. Отъ българитѣ мнозинството, следъ като повечето завършиха висше образование изъ европейскитѣ сръдни учебни заведения и специалнитѣ училища, заминаха въ Източна Румелия и България, гдето се проявиха като първи строители на младата държава — около 87 правници, 42 гимназиални професори и народни учители, 33 лѣкари, 15 военни, 7 инженери, 5 университетски професори, 4 финансисти, 4 дипломати, 2 духовници, 2 агрономи, 2 артисти и пр. Мнозина отъ тѣхъ сж били депутати, префекти, кметове на градове, висши сждии, а сжщо нѣкои и министри — Ал. Малиновъ, Д. Грековъ, И. Титоровъ, проф. Д. Агура, генералъ Д. Николаевъ, майоръ Олимпи Пановъ, Г. Згуревъ, П. Стаматовъ. И днешниятъ м-ръ на просвѣтата Николай Д. Найденовъ е бесарабски българинъ.

Друго, що българитѣ си създадоха при първия ромънски режимъ бѣ: 1) На 1. IV. 1864 г. се учреди Колониална банка въ Болградъ, чието управление се поверява на 3-ма избрани отъ колониитѣ члена. — 2) Ромънска Бесарабия се подраздѣли на 3 окръга (Districti): Измаилски, Болградски и Кахулски. Въ Болградския окръгъ влизаха всичко

40 колонии, сгрупирани въ 2 околии — Измаилска, която обхваща 21 колонии съ града Болградъ, и Кахуло-Прутска — 19 колонии. Освенъ тия две околии, къмъ Болградския окръгъ се причисли и околията на държавнитѣ имоти съ 22 влашки не колонистки села. Окръга се управляваше отъ префектъ, който отговаряше на управляващия колониятъ въ руско време и сѣщо се назначаваше и плащаше отъ държавата; а околиятъ се управляваха отъ субпрефектъ, отговарящъ на рускитѣ старшини, избирани и плащани отъ колониятъ. 3) Сѣщо така изборни си останаха и общинскитѣ съвети съ своитѣ кметове (*primari*). 4) До 1871 г. Болградския и Измаилския окръзи имаха единъ общъ окръженъ съветъ (*Consiliul Județian*) и една постоянна комисия (*Comitet permanent*) съ седалище въ гр. Измаилъ, но отъ нея година се учреди въ Болградъ отдѣленъ за окръга окръженъ съветъ съ постоянна комисия. 5) Въ сѣдебно отношение Болградския окръгъ за всичкото ромънско време подпаднаше подъ Измаилския окръженъ сѣдъ (*Tribunalul Județului Ismail*). Обаче, въ Болградъ винаги имаше мирови сѣдия (*Judecator de pace*).

6. Още на 1864 год. се основа Долно-Дунавска епархия, къмъ която бидоха причислени и българскитѣ колонии. Презъ цѣлото ромънско време епископъ на епархията бѣ Милхеседекъ. Той никога не посѣгна върху църковното служене въ българскитѣ села, както и въ Болградъ и др. градове, на родния слаянски езикъ, а свещеницитѣ си останаха българи. Разбира се, че често се служеше и на ромънски езикъ.

7. Дѣвическото класно училище въ гр. Болградъ, останало отъ руско време, си остана българ-

ско и постепенно се разви въ гимназия, пълна вече подиръ освободителната война.

8. Още при директоруването на Д-ръ Д. Мутевъ, комуто бѣ възложено върховния надзоръ и ржководство надъ всички бѣлгарски училища въ присъединения край, тия последнитѣ отъ 30, открити въ руско време, се увеличиха на 40 — по 1 въ всѣка колония, а въ Болградъ — 3.

9. На 1863 г. въ гр. Болградъ се уреди и любителски театъръ, който изигра голѣма роля въ възпитанието на населението.

10. Въ Болградъ все презъ онова време се основа граждански клубъ съ читалище и библиотека, които замѣниха „Народната читалня“ при гимназията.

11. Наредъ съ това отиваше и благоустройството на града Болградъ, като оставената отъ руситѣ окръжна болница се разшири, както и парка край Ялпуха, а на 1871 г. се въздигна и втора църква „Св. Никола“, между която и катедралата се прокара булевардъ съ алеи отъ дървеса. Въ катедралата винаги презъ празнични дни пѣше пѣвчи хоръ, който постепенно се разви въ бѣлгарски народенъ.

12. Кое то е отъ значение да се подчертае въ случая, то е, че бѣлгарскиятъ езикъ си остана не само въ училищата, но и замѣни руския въ кореспонденцията между мѣстнитѣ власти и съ населението.

13. Сжщо така не безъ значение е да се отбележи, че още презъ 70-тѣ години въ Болградъ се основа отъ „Апостола на свободата“ Василия Левски (чийто паметникъ краси площада до университета въ София) таенъ революционенъ комитетъ (клонъ отъ Бѣлгарския Таенъ Централенъ Революционенъ Комитетъ въ Букурещъ, подъ председателството на бѣлгарскитѣ револю-

ционери презъ турско време — Любенъ Каравеловъ и Хр. Ботевъ), а сѣщо и 2 благотворителни дружества (мѣжко и женско) съ клонове и по селата.

14. Най-после нека отбележимъ, че бесарабскитѣ българи се ползуваха и съ избирателни права. Тѣхни депутати въ ромънската камара презъ това време бѣха: Д. В. Ромовъ, Н. Хорозовъ, Н. Казанакли, Ив. Тодоровъ, Г. Князевичъ, В. Парушевъ, М. Радионовъ, Н. Атанасиу и Ст. Парушевъ.

Не мина обаче безъ опити отъ страна на ромънската властъ да отнеме свободитѣ и правата на бесарабскитѣ българи.

Тѣй: Още на 1860 год. Молдавскиятъ министъръ М. Когълничану, при посѣщението си презъ лѣтото на гр. Болградъ и българскитѣ села, обяви, че привилегията за невземане на войници ще падне. Населението се разтревожи — не толкова отъ обстоятелството, че ще дава войници, колкото отъ това, че въ тоя актъ съгледа началото на едно постепенно унищожение правата и свободитѣ, дадени имъ отъ руситѣ и потвърдени преди 2—3 години отъ Князетѣ Балшъ и Богориди. И то почна да се изселва въ Русия. Въ стремежа си да го задържи, правителството прибѣгна до силата, та се дойде дори до кървави инциденти, които засилиха бѣгството. Сплашило се, че областта може да запустѣе, правителството изпраща сѣщия министъръ Когълничану да си вземе думитѣ обратно, а князь Куза делигира адютанта си, поляка Песоцки, да увѣщава и обнадежда. Обаче и това не помогна, та се изселиха цѣли села въ руска Бесарабия и въ Кримъ, гдето основаха гр. Бердянскъ и нѣколко села. Изселването продължи дори до 1862 год. Първенцитѣ българи, сѣщо изплашени, че ще се разори благосъстоянието, пости-

гнато съ страданията на две поколения, изпраща тричленна делегация до Високата Порта и посланицитѣ на великитѣ сили въ Цариградъ. Тѣ поискватъ автономна областъ, непосредствено подвластна на Портата, съ генералъ-губернаторъ Н. К. Богориди, като дори изпращатъ за тази целъ и делегати въ Парижъ, до правителството на Императора Наполеона III. Въ резултатъ на тия постѣпки последва Декрета на княза Александра Ионнъ Куза отъ 2. VIII. 1861 г. подъ № 203. Този декретъ гласи буквално: „Върху рапорта на нашия министъръ, Държавенъ секретаръ на департамента на Вътрешнитѣ дѣла и Председателъ на Министерския съветъ, подъ № 15,913. Като видѣхме решението, издадено отъ Молдовското законодателно събрание на 7 априлъ н. г., което гласи:“ Предвидъ съобщението отъ Министерството на вътрешнитѣ дѣла относително емигрирането на българитѣ — колонисти, събранието опълномощава министерството, да имъ обезпечи ненарушимо запазването на правата, съ които тѣ се ползували въ времето на присъединението“, — по силата на чл. 14 отъ конвенцията 7/19 августъ 1858 г., постановихме и постановяваме: чл. 1. Горекананото решение на събранието се утвърждава, чл. II. и последенъ. Възлага се на нашия министъръ на вътрешнитѣ дѣла и председателъ на министерския съветъ да тури въ изпълнение настоящия декретъ, издаденъ въ господарската наша резиденция Букурещъ, на 2. VIII. 1861 г., на 3-та година отъ нашето господаруване надъ съединенитѣ княжества. Александръ Ионнъ I; министъръ на вътрешнитѣ дѣла, председателъ на съвета отъ Молдова: А. Пану“. Това бѣ 3-то поредъ, при всѣки новъ князь на Молдова, потвърждаване на правата и свободитѣ. И все пакъ къмъ края на ромънското вла-

дичество отъ туй време, при Княза Каролъ I, бесарабскитѣ българи бѣха повикани да даватъ погранична стража, но настѣпилитѣ събития попречиха да се тури въ изпълнение тази наредба.

2. Правени сж и многократни опити да се посегне и върху гимназията. Тѣзи посегателства бѣха устремени въ две направления: а) да се присвоятъ приходитѣ за издрѣжката ѝ, б) да се суспендира правото на Инспекционния комитетъ за назначението на професорския персоналъ. Тѣй, още щомъ се присъедини областъта къмъ Молдова, правителството поиска да отнеме привилегията за монопола на кръчмитѣ, по силата на който общинитѣ не разрешаваха откриването на частни кръчми: такива въ всѣко село имаше само по една, която бѣ и дюкянъ и гостоприемница, и бѣ общинска, отдавана на предприемачъ, та приходитѣ отъ нея отиваха за издрѣжка на училищата. Князь Богориди, обаче, по молба на изпратената до него делегация, отмѣни тази наредба. На 1865 г. се посегна върху съществуването на гимназията, като дори се запечати касата на Инспекционния комитетъ, а членоветѣ на последния бидоха заплашвани съ арестъ (мартъ 1865 г.). Издаде се и надлежния указъ, подписанъ отъ Княза Александъръ Йоннъ I и отъ Г. Д. Вернеско (Статъ — секретаръ на департамента по правосъдието, изповѣданията и народното просвѣщение), отъ 17. IV. 1865 г., подъ № 566. По силата на този указъ, разрешава се на м-ра кредитъ отъ 50,018 р. 96 коп. за издрѣжка на гимназията „до края на м. септемврий, когато учебното заведение ще се преобрази по новия законъ на народното просвѣщение“ (т. I). На 26. XII. 1865 г. м-вото съобщава на Инспекционния комитетъ, че по силата на новия законъ той престава да функционира. Свиканото извънредно събра-

ние на депутатитѣ отъ колониитѣ остро протестира срещу това нарушение на Хрисовула (5. I. 1866 г.), като изпрати и специална делегация да протестира предъ сената и лично предъ княза и като заплаши съ закриване на училищата (26 Априлъ 1866 год.). И на 2 юний последва чрезъ префекта съобщението, че се спиратъ горнитѣ разпоредби, като се разпечати и касата; обаче докато дойде до това правителството успѣ да събере и присвои една сума отъ 10,889·32 фр. Презъ 1867 г. правителството поиска да отнеме, подъ форма на заемъ, икономисаната училищна сума отъ 55,637·17 р., но Инспекционния комитетъ побърза да купи съ нея Мушията „Киселия Маре.“

Най-често правителството посѣгаше върху правото за избора на учит. персоналъ, като често се опитваше да назначава директори и учители ромъни, невладеещи преподаваемия български езикъ, помимо Инспекционния комитетъ, както и да спъва назначаването на българи, изисквайки отъ тѣхъ да държатъ, дори и при висше образование, конкурсни изпити, обаче въ всички случаи Инспекциониятъ комитетъ отблъсваше тѣзи попълзновения за ромънизирание на гимназията, придържайки се къмъ правата си по Хрисовула — самъ да избира и назначава учителския персоналъ, съ утвърждение отъ Министерството, както и да се преподаватъ наукитѣ на български езикъ, като отказваше да плаща на натрапенитѣ учители.

3. Не малкъ смутъ предизвика разпоредбата на правителството да се наложи и на българитѣ задължителността на гражданския бракъ предпочитително предъ църковния, който оставаше факултативенъ. Населението, навикнало да живѣе съ култа къмъ религиознитѣ таинства и къмъ народнитѣ обичаи, съгледа въ тази

разпоредба посѣгателство къмъ религията, обичаитѣ и дори морала му, та отказа да се подчини и спорътъ се свърши съ компромиса: Гражданския бракъ си остана задължителенъ, а духовния бракъ остана да се извършва и въ бъдеще отъ свещеника; сватбата—по старитѣ народни обичаи, а кметството се ограничаваше съ формалността да състави акта за бракосъчетанието и да го изпрати въ дома на младоженцитѣ за подписъ отъ тѣхъ и родителитѣ имъ.

4. На 1870 г. правителството посегна върху изборността на сублипрефектитѣ и чрезъ префекта Н. Димитреску забрани употребата на българския езикъ въ кореспонденцията. Обаче и въ случая се свърши съ компромисъ, като населението се съгласи сублипрефектитѣ да се назначаватъ, но само измежду българитѣ — колонисти, а българския езикъ да се замѣни съ ромънски само въ кореспонденцията до по-горнитѣ власти, но не и до избиранитѣ — български.

5. Една отъ най-сжщественитѣ реформи, която сжщевременно бѣ и посѣгателство върху владѣнието на земитѣ, е законътъ за уреждане държавната собственостъ въ Бесарабия отъ 8. VI. 1874 г. приложенъ на 1. I. 1875 година.

На 1865 г. правителството извърши преброяване на населението въ колониитѣ, като резултатъ на което последва наредбата, по която на всѣка община се остави толкова земя, колкото се падаше споредъ броя на домочадията, за всѣко едно отъ които се опредѣли по 50 десетини. Излишната земя се объяви за държавна, което бѣ противно на чл. 10 отъ „Царската грамота“ и на чл. 39 отъ „Постановленията за колониитѣ“. Населението протестира въ парламента чрезъ депутата си Н. Хорозовъ и правителството

обѣща да повърне отнетата земя, като ще я раздава на безземелното при увеличаването на населението. Така се продължи до промулгирането на споменатия законъ за държавната собственостъ въ Бесарабия. Споредъ този законъ: 1. Земята отъ общо владение и използване стана частна собственостъ, като се разпредѣли между домочадията, смѣтайки по 50 десетини на всѣко едно отъ тѣхъ, или поради недостигъ въ дадена община, по толкова, колкото се пада, като се раздѣли между тѣхъ. Излишъкътъ остава „свободна собственостъ на държавата“ (чл. 1). — 2). При това разпредѣление, въ пространството, което се дава на жителитѣ, влиза и земята, на която е заселено селището, сжщо така и онези на градинитѣ, лозята, ливадитѣ, горитѣ и плантациитѣ (чл. 2). — 3) Въ всѣка община се оставятъ 60 десетини на църквата, като нейна собственостъ, за издържка на духовенството и др. църковни служители. (чл. 5). — 4). На лица, придошли отъ другадѣ и заселили се въ колонитѣ, се дава право да взематъ по 10 десетини отъ излишецитѣ въ общината, които оставатъ отъ изселитѣ се или починали жители и които общината откупува, или пѣкъ отъ свободнитѣ държавни земи (чл. 6—9). 5) Земята се изплаща на държавата въ срокъ отъ 15 години, до изтичането на който никой нѣма право да продава или залага земята си, освенъ на общината или на нѣкой жителъ отъ сжщата община (чл. 8). — 6) „Цената на земята, на която жителитѣ ставатъ пълни собственици, споредъ чл. 1 отъ този законъ, ще бжде по 80 лей за всѣка десетина. Единъ колонистъ, глава на семейство, ще плаща споредъ броя на десетинитѣ, които му се припадатъ въ общината, гдето живѣе, въ течение на 15 години, по 6 лей и 70 сто-

тинки за всѣка десетина годишно, т. е. лихва 2 л. 40 стотинки, а погасяване 4 л. 30 стотинки. Това изплащане ще става едновременно и въ сѣщия срокъ съ държавнитѣ данѣци“ (чл. 13). — 7). Унищожаватъ се за винаги и въ всичкото пространство на колониалнитѣ и домениелнитѣ земи правата, привилегиитѣ за монополитѣ за кръчми и пр. — За улеснение на жителитѣ бивши колонисти и домениени, въ изплащане ценитѣ на земитѣ къмъ държавата, тѣ ще бждатъ освободени отъ даване новобранци за постоянната войска въ течение на 10 години отъ турянето въ изпълнение настоящия законъ (чл. 10).

Благодарение на увѣщанията отъ Княза Кантакузена, който се ползуваше съ уважение всрѣдъ българитѣ, като бившъ министръ, при когото се издадоха хрисовулитѣ на Княза Богориди, и когото правителството нарочно назначи за префектъ, населението се примири съ реформата, която прави всѣкиго „пъленъ собственикъ“ на земята си; то обаче поиска срокътъ за изплащането да се продължи отъ 15 (чл. 13) на 25 години, което и биде уважено отъ правителството.

Съ този законъ, както изрично се отбелѣзва въ чл. 7, се унищожаваха „за винаги всички права и привилегии“. Следъ него, може би, щѣше да последва другъ — за отнемане и на другитѣ правдини — административни, църковни и училищни, обаче настѣпилитѣ събития отнеха отъ Ромъния южната частъ на Бесарабия и я повърнаха на Русия.

Въ това, очертано по-горе, общо състояние ромънитѣ предадоха на руситѣ българскитѣ колонии. И както виждаме, макаръ и да не мина безъ борби, нашитѣ бесарабски сънародници се ползуваха презъ този ромънски режимъ съ всичката възможность да се държатъ въ

духовно единение съ народа си; радваха се на свободата за национално-културно развитие и напредъкъ чрезъ свои църкви, училища, сдружения, събрания и книжнина; запазиха си правото за вътрешно самоуправление, за изборъ на депутати, за национално-обществена и частна собственостъ. Споменитѣ за тия нѣкогашни добри отношения между българи и ромъни сж още живи въсредъ българския народъ отвъдъ и отсамъ Дунавъ; съ чувство на сърдечностъ тѣ се отбелѣзватъ и въ нашата литература. Тѣй познатиятъ, неотдавна починалъ, български писателъ П. Кисимовъ, ето какво пише въ своитѣ „Исторически работи“ (София 19 февруарий, кн. IV с. 33): „Но азъ предпочетохъ тихия български жгълъ — Болградъ. Въ тази българска срѣдина азъ решихъ да се останова; въ нея виждахъ, че ще намеря второ отечество и обаянието, отъ което бѣхъ се лишилъ, а го имахъ въ изгубеното вече отечество, България: по население, езикъ, обичаи и пѣсни народни, по църквитѣ и училищата, по облеклото на хората и по всичко тукъ бѣше българска страна... Въ нея се намираха, тѣй да кажа, представители отъ всички крайща и всички жгли на оная страна, която по-сетне, въ 1878 год. получи историческото име „Санъ-Стефанска България“.

Въ руско време (1878—1918 год.)

Подиръ освободителната руско-турска война отъ 1877—1878 год, възъ основа на Берлинския договоръ, южната частъ на Бесарабия отново минава къмъ Русия въ замѣна на севѣрна Добруджа, която се даде на Ромѣнитѣ по мимо тѣхнитѣ протести. И на 9 октомврий 1878 година рускитѣ власти поеа управлението. Поло-

жението на бесарабскитѣ българи се значително измѣни. Икономически населението се почувствува по-добре. Руското правителство усвои ромънския законъ за земитѣ отъ 1874/75 година, но намали стойността на земята до 20 рубли за десетина и данъцитѣ изведнажъ спаднаха съ 33.2 по-долу отъ онези презъ ромънско време. На 1885 г. почнаха да взематъ и войници, тъй че на 1 януарий 1900 година бесарабскитѣ българи се простиха съ привилегиитѣ по „царската грамота“ отъ 1819 година — точно на срока опредѣленъ отъ спомѣнатия ромънски законъ за земитѣ. Обаче общественитѣ институции въ южна Бесарабия руситѣ оставиха непожтнати: общинскитѣ съвети съ кметоветѣ, окръжния съветъ, („Земство“) съ постоянната комисия и управлението на колониалната банка си останаха изборни. Окръжната болница, църквитѣ и училищата съ своитѣ имоти сжщо се запазиха, като собственостъ на колониитѣ; дори учреждения, като гражданския клубъ въ Болградъ, небикновено нѣщо въ царска Русия, не бидоха разтурени. Позволена биде една относителна свобода на здруженията, събранията, печата и театра, доколкото законитѣ на монархията и цензурата допускаха. Не се посѣгна нито на българския езикъ, нито на българската книга, нито на народнитѣ сборове по селата — тлаки, седѣнки, вечеринки, разни обичаи и обреди при празнуването на религиознитѣ и национални български празници. Опитътъ да се забранятъ коледуванията (ходене на дружини отъ „коледари“ отъ кжща на кжща презъ ноцитѣ срещу Коледа и тритѣ нейни дни да пѣятъ „коледни пѣсни“), по искане на руския Синодъ, като „езически“ обичаи, следъ едно кърваво стълкновение съ полицията и подиръ протеста на българското население — опитъ направенъ още въ началото на присъединението — има

за последица разпоредбата, — да не се постѣга върху народнитѣ традиции. Наредъ съ това въ Болградъ дѣвическото училище се разви въ пълна дѣвическа гимназия и се откриха още две класни училища—мжжко ремеслено-педагогическо и дѣвическо-стопанско. Въ градъ Комратъ, още когато се ътстѣпи на Молдова Южна Бесарабия, българитѣ си откриха две класни училища—мжжка реална гимназия съ пансионъ и дѣвическо домакинско училище. Всички тѣзи училища се издържаха съ свои дарения и съ сръдства на българскитѣ колонии. Независимо отъ тѣхъ руското правителство откри разни мжжки и дѣвически сръдни специални училища изъ градоветѣ и централни села на Бесарабия — Акерманъ, Измаилъ, Кишиневъ и пр. Обаче всички тѣзи български училища, както и основнитѣ по селата, бѣха порусени т. е. българскиятъ езикъ и история изхвърлени не само като езикъ, на който да се преподаватъ учебнитѣ дисциплини, но и като отдѣленъ учебенъ предметъ за българчетата. Това насилие не мина безъ протести и борби отъ страна на българитѣ — колонисти, особено за запазване националния характеръ на историческата Болградска мжжка гимназия. Още на 17 октомврий 1878 година, осемъ дни подиръ присъединението, българитѣ побързаха да осигурятъ самостоятелността на гимназията си: Инспекционниятъ комитетъ, преименованъ на „попечителенъ“ запитва бесарабския губернаторъ „какъ да се постѣпи по въпроситѣ на училищнитѣ дѣла, които съгласно съ чл. 11, § 3 на Хрисовула изискватъ одобряване отъ Министра на Народното Просвѣщение.“ Въ отговоръ на това запитване на попечителния комитетъ биде съобщено, както отъ Губернатора, тъй и отъ Попечителя (Инспектора) на Одеския учебенъ окръгъ, подъ който спадаха и всички учебни заведения въ

бесарабската губерния, — да продължи „управлението дѣлата безъ изискванитѣ отъ устава (Хрисовула) одобрения, до втора разпоредба“. Следъ три месеца на 12. I. 1879 година Попечителя на учебния окръгъ извиква въ Одеса Директора на гимназията П. Теодоровичъ съ предложение да бжде готовъ за отговоръ на въпроса: „Къмъ кои отъ двата рода учебни заведения, правителствени или частни, ще бжде причислена Болградската гимназия“. За тази целъ попечителния комитетъ свиква на 21. I. с. г. гражданитѣ-първенци и учителитѣ на общо събрание, което решава: 1) за основа на училището да си остане и занаяпредъ Хрисовула (на Кн. Богориди отъ 1858 година); 2) руския езикъ да заеме мѣстото на ромънския, а руската история — на ромънската; 3) училището на мѣсто „централно“ да се назове „гимназия“, а програмата му да е като на рускитѣ класически гимназии. Следъ като се взема и мнението на постоянната комисия при окръжния съветъ (Земството), горнитѣ точки се сведоха къмъ следнитѣ искания: 1) Училището става гимназия; 2) за поддръжката му се асигнува сумата 18,000 рубли годишно, която ще изплаща земството; 3) децата на колониститѣ се освобождаватъ отъ училищна такса; 4) ако е възможно гимназията да е съ два отдѣла — класически и реаленъ, ако ли не — то да бжде класическа, но при условията, че законъ Божи, български езикъ, история и литература да се преподаватъ на български езикъ, а преподаването на предметитѣ по руски езикъ да се въведе постепенно; 5) за издръжката на пансиона се асигнуватъ до 4,000 рубли годишно; 6) за издръжка на пълна дѣвическа гимназия се асигнуватъ 3,000 рубли годишно и здание. Съ тѣзи искания се изпратиха до попечителя на учебния окръгъ делега-

титѣ — Директора Теодоровичъ и председателя на попечителния комитетъ Т. Шпаковичъ. Тенденцията на отбелзанитѣ искания е ясна:

Осигуряване националния български характеръ на гимназията; постепенно въвеждане на руския езикъ (безусловно предявено руско искане), докато се настанятъ за учители българи, руски възпитаници; прехвърляне на училищнитѣ имоти въ рѣцетѣ на цѣлото население, респ. земството, като по-голяма гаранция срещу евентуалното посѣгателство за обсебването имъ отъ правителството. Обаче, наскоро, по докладъ отъ Министра на Народното Просвѣщение, последва решение на Държавния съветъ и Департамента на държавнитѣ икономии отъ 24 октомврий 1879 година. Това решение нарежда: 1) училището отъ 1880/81 учебна година се обръща въ осмокласна гимназия „на общи основания“; допуска се преподаването въ следобѣдно време на българска история, езикъ и литература, като незадължителни предмети, за които се опредѣлятъ въ общъ зборъ не по-вече отъ 12 урока седмично, а преподаването на руски да се въведе постепенно, като се почне отъ пригответелния и първи класъ; 2) издръжката на гимназията ще е отъ приходитѣ на собственитѣ на гимназията имоти; 3) тѣзи приходи и имоти да се приведатъ въ най-точна известностъ, „а потрѣбитѣ за издръжка на Болградската гимназия разходи да се внесатъ въ надлежния бюджетъ на Министерството на Народното Просвѣщение“, като се влезе въ съгласие съ Министерството на Финанситѣ и държавния контролъ. На 15 I. 1880 година Императорътъ подписва това решение и заповѣдва да бжде изпълнено. Обаче българитѣ протестиратъ и отказватъ да изпълнятъ това решение. За да не се спъва вървежа на училището,

Попечителния комитетъ, възъ основа на горното предписание, решава, щото отъ началото на 1880/81 год., „да се води дѣлото на преобразованието бавно и постепенно, почвайки отъ приготвителния и първи класъ, а останалитѣ класове да се оставятъ при предишната си програма, като се допуска за възможно преподаването въ тия класове да става както на руски, така и на български езикъ“. Това решение, одобрено отъ управляващия учебния окръгъ Головкински, биде турено въ изпълнение, като се откри и „приготвителенъ класъ“. Почти същевременно, а именно: въ заседанието си отъ 15 X. 1880 год. окръжния съветъ решава: „да се изкаже желание, щото централното училище да си остане на предишнитѣ основи“ (дѣло № 16 отъ 1880 година). Последва, съ височайше одобрение, разпоредбата отъ 29. XI. 1880 година. „Отлага се преобразованието на Болградското централно училище въ гимназия до окончателното разрешение на въпроса за организацията на попечителния комитетъ на Болградската гимназия“ (№ 1267, 30. I. 1881 година на учебния окръгъ). Съглеждайки въ подчертанитѣ думи стремѣжъ да бжде преобразованъ училищния попечителенъ комитетъ въ смисълъ да му се отнематъ правата надъ училището, българитѣ изпращатъ въ Кишиневъ председателя на попечителния комитетъ Т. Шпакевичъ, до пристигналия тамъ министъръ на Вътрешнитѣ работи графъ Д. А. Толстой за да му предаде единъ докладъ на попечителния комитетъ, придруженъ съ исторически очеркъ на Болградската гимназия отъ началото на нейното сществуване, (протоколъ отъ 21. VIII. 1881 г. дѣло № 9) настоявайки на своитѣ искания — гимназията да си остане възъ основата на Богоридевия Хрисовулъ.

Като изразъ на своето непоколебимо решение да не допускатъ присвояването и порусването на гимназията, Попечителния комитетъ съ протоколъ отъ 2 II. 1881 г. решава и веднага туря въ изпълнение това си решение: „Отъ 6 текущи февруари се закрива пригответелния класъ, като се прекъсва и заплатата на учителя отъ този класъ (назначенъ отъ управителя на окръга); въ първия класъ да се въведе предишната програма на централното училище“. Тази постъпка се прецени отъ властта *за бунтъ*, то управителятъ на окръга изпраща специаленъ полицейски инспекторъ (Громачевски) „да възстанови нарушения редъ“, Директора на гимназията П. Теодоровичъ се деградира въ „временно заведващ“, а губернаторътъ, заповѣдва следствие срещу членоветъ отъ комитета, за превишение на власт (№ 1412 отъ 6. февруари 1881 г. дѣло № 9).

Като по този начинъ се замисли да бждатъ сплашени упорититѣ българи, генералъ-губернаторътъ, генералъ Гурко, разпорежда да се свикатъ отъ респективния началникъ на Измаилския окръгъ представители на колониитѣ, за да взематъ решение за реформиране на гимназията. Събранието стана на 1 и 17 .X. 1882 г. подъ председателството на Измайлския началникъ (на полицията). Предложи имъ се: 1) гимназията да се назове „Гимназия на Императора Александъръ III“, 2) да се приеме представения отъ представителя на М-то на Народното просвещение (специаленъ пратеникъ), Т. Соловьевъ, проектъ за реформиране на гимназията. Противъ първата точка никой, то се знае, не можеше да се обяви, но по втората точка представителитѣ единодушно отхвърлиха предложения имъ за одобрение проектъ и поискаха да представятъ свой, какъвто избраната седемчленна комисия представи на 17 .X, когато и биде

единодушно приетъ. Чрезъ този свой проектъ тѣ за последенъ пжтъ решително извяватъ своето съкровенно желание — гимназията да си остане възъ основитѣ, положени при основаването ѝ на 1858 година, като запази своя националенъ български характеръ. Обаче молбата имъ не бѣ чула: генералъ-губернаторътъ изпраща и двата проекта въ Министерството на Народното просвѣщение, като добавя, че „той, съгласно съ мнението на тайния съветникъ Лавровски, предпочита проекта на статския съветникъ Соловьевъ и пр.“ Така и завърши тази борба: на 13 мартъ 1884 г. се издаде Височайше повеление за преобразование Болградското централно училище въ гимназия „Императора Александра III.“ Главнитѣ наредби на това императорско „повелиние“, състоящо се отъ 5 члена и 16 точки, сж: 1) гимназията да се назовава „Гимназия на Императора Александъръ III въ Болградъ“. (чл. 1); 2) въ означената гимназия ще се обучаватъ безплатно децата на жителитѣ отъ 38 общини на българскитѣ колонисти, които пожертвуваха на 1858 година недвижими имоти за издържката на „Болградското централно училище“ (чл. 2); 3) освобождаватъ се отъ училищна такса още 10⁰/₀ отъ числото на останалитѣ ученици, сжщо пансионеритѣ на гимназията и синоветѣ на служашитѣ при срѣднитѣ и низши учебни заведения, подведомствени на Министерството на Народното просвѣщение, както и на служителитѣ при тѣзи заведения 10 и повече години, ако сж бедни (чл. 3); 4) при гимназията се урежда попечителенъ комитетъ въ съставъ: директорътъ на гимназията и три члена, избрани за три години отъ събраието на депутатитѣ, които се избиратъ, по два, отъ населението на споменатитѣ 38 общини (V т. 13); 5) депутатитѣ се свикватъ на събрание съ разрешението

на губернатора (чл. 5 п. 3); 6) членове на попечителния комитетъ могатъ да бждатъ само лица, които принадлежатъ къмъ пълноправнитѣ граждани „на 38-тѣ общини отъ българскитѣ селища“ (чл. 5 т. 7); 7) Попечителниятъ Комитетъ, членовеѣ на който служатъ безплатно, „завежда недвижимитѣ имоти на гимназията, събира доходитѣ отъ тѣхъ и се грижи за материалното състояние на гимназията“, като смѣткитѣ му се провѣрвяватъ отъ 3-члена ревизионна комисия, избирана отъ събранието на депутатитѣ (чл. V т. 12—15).

Подиръ това „повеление“ последва специално „Положение за Попечителния Комитетъ при гимназията на Императора Александъръ III въ Болградъ“, утвърдено на 24 .III. 1884.г. отъ Министера на Народната просвѣта, И. Деляновъ„. Въ него се опредѣля: 1) Състава на комитета и избора му (§ 1—13), неговитѣ права и задължения (§ 14—30). 2) Въ § 2 сж изброени следнитѣ „38 български общини, които се ползватъ съ избирателенъ гласъ и избиратъ по два депутата изъ своята срѣда“: Болградъ, Конгазъ, Табакъ, Каракуртъ, Чешме-Варуитъ, Дерменъ-дере, Бабели, Кайраклий, Долу-къой, Ердекъ-бурну, Ташъ-бунаръ, Вайсалъ, Шикирли-Китай, Бановка, Криничка (Фжитжна-Зинелоръ), Нова-Покровка, Стари-Троянъ. Еникъой, Ескиполосъ, Хаджи-Абдула, Курчий, Вълканеши, Колибаши, Брънза, Валени, Слобозия, Кислица (Къшлица), Джурджулещи, Фрикацей, Чешме-къой, Етулия, Караагачъ, Карталъ, Сатуново, Барта, Болбока, Импуцита, Анадолъ. Изпустнати сж селата Тропекло и Нова-Покровка, вѣроятно защото на 1860—61 год. населението имъ се изсели въ Таврическата губерния; обаче отпосле, подиръ промулгирането

на „повелението“ и „положението“, тѣ пакъ бидоха заселени отъ българи, върнали се обратно и придошли отъ други села. Отъ изброенитѣ села въ подчертанитѣ 11 населението е предимно влашко. 3) Въ § 15 сж изброени следнитѣ имоти на гимназията, които „составяватъ неприкосновена собственостъ на гимназията“: а) Езерата: Ялпухо-Кугурлуй, Кахулъ съ частитѣ му: Кацела, Бѣлеу, Карталъ, части на Катлабухъ и Китай съ тѣхнитѣ разливи и гърла; б) Подвижния мостъ (салтъ) презъ провлака на езерото Ялпухо-Кугурлуй; в) Мушията Киселия-Маре; г) Полскитѣ ханища: Малтъкъ-Катлабухъ, Кишла-къой и Голѣмъ-Катлабухъ. 4) „Попечителниятъ комитетъ има право да следи за вървежа на гимназията и да влиза въ сношения съ Педагогическия съветъ, а относително разходитѣ вмѣнява му се въ дългъ: да следи за правилното изразходване на сумитѣ отъ управлението на гимназията, да прѣвѣрява разходитѣ, да съставя бюджета на гимназията, както и отчета по изпълнението му, да прибира и да внася въ мѣстното ковчежничество излишецитѣ въ края на бюджетната година, както и училищната такса и пр. (§§ 18 — 26). 5) Пансиона (интерната) за 40 безплатни възпитаници, дѣца на жители отъ колонитѣ, сжщо се задържа (§ 27) и 6) Събиранитѣ отъ бюджетнитѣ излишеци суми отиватъ за подобрения материалната частъ на заведението, за попълване на библиотекитѣ (училищна и ученическа) и кабинетитѣ, и за пособия на служащитѣ и на бѣднитѣ ученици“ (§ 22).

Както е ясно отъ цитиранитѣ параграфи, имотитѣ на гимназията и тѣхното управление, както и грижата върху материалното подобрене, се обезпечаватъ напълно съ признаването правото на българитѣ-колонисти надъ нея. Обаче, това което най-вече интересуваше българитѣ—

националният характер на гимназията, биде брутално отнето. Русифицирането на училищата и специално на гимназията силно охлади българската интелигенция въ Бесарабия спрямо руситѣ: голѣма частъ отъ нея напустна родния си край и замина къмъ онзи на своитѣ дѣди и бащи — Източна Румелия и България, а останалата, силно настроена русофобски, се сдружи съ придошлитѣ поляци и ги отчужди изъ своята срѣда. За цѣлото българско население родната имъ гимназия, учредена отъ бащитѣ имъ и издържана отъ тѣхни срѣдства за тѣхнитѣ деца, имъ стана чужда, защото не чуваха вече въ нея своя езикъ и история, а учителитѣ имъ се подбираха изъ всѣка друга народностъ, но само не изъ срѣдата на българитѣ, които още въ първитѣ години бидоха до единъ отстранени. И българитѣ предпочетоха да задържатъ въ селата, при себе си, своитѣ синове, ако и малограмотни, научили се да четатъ и пишатъ покрай руски и на български, или да ги изпратятъ въ България, отколкото да ги издавятъ въ пространното руско море. Това личи отъ самитѣ отчети на гимназията: докато презъ българския периодъ отъ 21 випуска завършиха напълно гимназията 214 души, отъ които само 11 не сж българи, въ руско време за 10 години (1888—1897) отъ 138 завършили гимназията само 44 сж българи, а всички други — отъ разни народности, придошли отъ всѣкъде другаде, но не и отъ българскитѣ колонии или отъ България.

Така продължи до деня на руската революция.

Следъ руската революция до днесъ. (1917—1928).

Следъ настѣпването на руската революция презъ мартъ 1917 год. населението въ Бесарабия отъ всички народности — руси и украинци, молдовани, българи, немци, французи (швейцарци) и евреи — се обединиха, усмириха появилитѣ се тукъ-тамѣ болшевишки чети и единъ конгресъ, състоялъ се на 25 октомврий 1917 год. въ Кишиневъ, вотира следната резолюция:

„Вземайки въ съображение необятността на територията на Русия, множеството на раситѣ, които я населяватъ, различнитѣ цивилизации и установеното имъ етническо съзнание, централизацията на властта, която съставлява пречка за националното и економическо развитие, първиятъ воененъ конгресъ решава, че единствената приемлива и възможна форма на управление може да бѣде само една демократическа и федеративна република“.

Тази резолюция завършва така:

„Единъ народенъ съветъ (Сфатулъ-Цжрей) ще бѣде веднага съставенъ за да администрира всичкитѣ дѣла на автономна Бесарабия...“

„Народниятъ съветъ трѣбва да бѣде считанъ като времененъ органъ до свикването на Учредителното събрание на Бесарабия, което ще бѣде избрано съ всеобщо, равноправно и тайно гласоподаване“.¹

Отъ тази резолюция следва, че се даваше: „правото на всѣка народностъ да се изучава на своя езикъ“.² Обаче, „Учредителното събрание,“ не можа да се състои, а последва следното:

¹) И. Охотниковъ и Н. Батчински. *La Bessarabie et la Paix Européenne*, Paris et Prague, 1927. p. 46.

²) Le rapport Farges dans la Chambre française, p. 105.

1. На 2 декемврий 1917 г. народният съветъ (Сфатулъ-Цжрей) декларира, че занапредъ Бесарабия ще образува демократична република Молдавия, съставляваща частъ отъ федералната руска република.

2. На 24 януарий 1918 година сжщиятъ съветъ обявяваше Бесарабия за народна Молдавска република, свободна и независима.

3. Най-сетне, на 27 мартъ с. г. „въ името на бесарабския народъ“ Сфатулъ-Цжрей обяви: „Молдавската демократическа република (Бесарабия), съ граници: Прутъ, Днестъръ, Черно-море и старата австрийска граница, която Русия откъсна преди повече отъ сто години отъ тѣлото на старата Молдавия, уповавайки се на своето историческо минало и родство и на правото, което иматъ народитѣ — сами да решаватъ сждбата си, се присъединява още отъ днес и за винаги къмъ майката — отечество Ромъния“¹.

По-нататъкъ за сждбата на Бесарабия следватъ изложенитѣ по-долу факти:

Презъ мирнитѣ преговори бесарабскиятъ въпросъ бѣше сложенъ въ Конференцията за предварителнитѣ уговаряния на мира предъ комисията, натоварена съ изучването на териториялнитѣ проблеми, относящи се до Ромъния. На 5 мартъ 1919 г., като възприе по принципъ присъединяването на Бесарабия къмъ Ромъния, комисията споменува между другото: „Това присъединяване трѣба да се извърши подъ една форма, която ще запази общитѣ интереси на Бесарабия и правата на малцинствата отъ въроизповедна гледна точка. — Подъ думата присъединяване, което не значи нито анексия, нито

¹) Le rapport Farges dans la Chambre française, p. 105.

обединяване, комисията дава да се подразбере, че може да се касае за единъ видъ автономия или другъ нѣкакъвъ 'режимъ.

Д-ръ Дей отъ Съединенитѣ Щати, Съръ Ери Гровъ за Британската империя и Председателтъ, говорейки респективно отъ името на американската, британската и италиянската делегации, приематъ формулата, предложена отъ г. Ларошъ.¹⁾

На 20 октомврий 1920 г. бѣ сключенъ въ Парижъ между Британската империя, Франция, Италия и Япония, главни съюзени сили, и Ромъния, договорътъ, който признава анексията на Бесарабия къмъ Ромъния.²⁾

Въ мотивитѣ на договора е казано, между другото, че е решено, следъ като съюзенитѣ сили сж взели подъ съображение, какво въ общия интересъ за мира въ Европа, се налага да се обезпечи още отъ сега единъ суверенитетъ върху Бесарабия, който да отговаря на аспирациитѣ на населението и да обезпечава тамъ на малцинствата по раса, религия и езикъ, покровителството, което имъ се следва; че Ромъния има, по своя лична воля, желанието да даде всички гаранции за свобода и правосъдие, безъ разлика на раса, религия или езикъ, на жителитѣ на старото царство Ромъния, както и за тѣзи отъ новопрехвърленитѣ територии и т. н."

Договоротъ съдържа 9 члена, отъ които тукъ ще цитираме 3, 5 и 6.

Чл. 3. Ромъния се задължава да спазва и да заставя строго да се спазватъ въ територията на Бесарабия, упомената въ чл. 1, постановле-

¹⁾ Le rapport Farges dans la Chambre française, p. 107.

²⁾ Jdem, p. 83—87.

нията на договора, подписанъ въ Парижъ на 9 декемврий 1919 година отъ главнитѣ сдружени и съюзени сили и Ромъния, а именно да осигури тамъ на жителитѣ, безъ разлика на раса, религия или езикъ, сжщитѣ гаранции за свобода и правосъдие, както на другитѣ жители отъ всички територии, съставляващи частъ отъ Кралство Ромъния.

Чл. 5. Въ срокъ отъ две години, отъ деня на влизането въ сила на настоящия договоръ, поданицитѣ на бившата руска империя, на възраст повече отъ 18 години и остановени въ територията на Бесарабия, упомената въ чл. 1, ще иматъ правото да оптиратъ за всѣкаква друга народностъ, която ще имъ бжде открита.

Оптирането на мжжа влече съ себе си онова на жената, а оптирането на родителитѣ — онова на тѣхнитѣ деца, които не сж навършили 18 години.

Лицата, които сж упражнили предвиденото по-горе право за оптиране, ще трѣбва въ срокъ отъ 12 месеци, да прехвърлятъ мѣстожителството си въ държавата въ която полза сж оптирали.

Тѣ ще бждатъ свободни да запазятъ недвижимитѣ имоти, които притежаватъ въ ромънска територия. Тѣ ще могатъ да отнесатъ своитѣ движими имоти отъ всѣкакво естество. За това не ще имъ се налагатъ никакви такси при износа.

Чл. 6. Ромъния призназа за ромънски поданици по право и безъ никакви формалности поданицитѣ на бившата руска империя, които сж родени въ територията на Бесарабия, упомената въ чл. 1, отъ родители, имащи тамъ своето мѣстожителство, при все, че тѣ самитѣ отъ момента на влизане въ сила на настоящия договоръ, не сж имали въ Бесарабия остановено мѣстожителство.

Обаче, въ срокъ отъ две години следъ влизането на настоящия договоръ въ сила, тѣзи лица ще могатъ да декларирайтъ предъ ромънскитѣ компетентни власти въ мѣстото, кждето живѣятъ, че тѣ се отказватъ отъ ромънската народностъ и, че тѣ ще престанатъ тогава да бждатъ считани като ромънски поданици. Въ това отношение декларацията на мъжа ще се счита валидна и за жената, а тази за родителитѣ ще се счита валидна за децата по-малки отъ 18 години.“

За да се схванатъ по-ясно нѣщата, ние ще цитираме тукъ нѣколко пасажа отъ рапорта на г. Фаржъ, депозиранъ на 7 юлий 1922 г. и прочетенъ на 11 мартъ 1924 г. въ французката камара, при ратифицирането на горепоменатия договоръ отъ 28 октомврий 1920 година.

Този рапортъ, съставенъ отъ името на комисията за външнитѣ работи при камарата, следъ като цитира горепоменатата декларация отъ 27 мартъ 1918 г. на народния съветъ, завършва съ следнитѣ пожелания: „тази твърде ясна отъ ромънско национално гледище декларация не се правеше безъ известни резерви, що се отнася до ползуването отъ една „социална автономия“ и до уважаването правата на малцинствата. Тази именно е резервата, о която въ договора Ромъния се бѣше ангажирала „по своя лична воля“ да спазва и да заставя строго да се спазватъ (чл. 3.)“

Но духътъ на правосъдие и лоялность, който преобладава въ политическитѣ действия на правителството въ Букурещъ, а така сжщо и въ блажитѣ нрави на работливия ромънски народъ ни даватъ най-добрата гаранция, че този членъ отъ договора ще бжде строго изпълняванъ въ буквата и въ духътъ му. Нека прибавимъ, че добре разбирания интересъ на Ромъния диктува това да бжде така. Само съ една честна и бла-

госклонна администрация и само съ нея, управлението въ Букурещъ ще си осигури лоялността на разпръснатитѣ малцинства, остановени въ Бесарабия, докато бракове между семейства, училището, воената служба и общитѣ интереси направятъ съ течение на времето своето дѣло на претопяване и свършатъ най-сетне до пълна асимилация.

При тѣзи условия, комисията по външнитѣ работи дава своето одобрение на договора, относително Бесарабия, сключенъ въ Парижъ на 28 октомврий 1920 г., и Ви предлага да натоварите председателя на французката република да го ратифицира и се изпълни, ако стане нужда.“

Следъ прогласяването автономността на Бесарабия и учредяването на Conseil national (Svatul Țărei), и българитѣ, наредъ съ другитѣ народности въ областъта, побързаха да възстановятъ националния характеръ на всички свои училища, какъвто тѣ имаха и бѣше узаконенъ отъ самитѣ ромъни отпреди 70 години, въ Молдовско време, съ Хрисовула на Княза Богориди отъ 1857 г., — както въ административното имъ, тѣй и по отношение правата на българския езикъ при обучението. Българинътъ Хр. П. Мисирковъ, депутатъ-секретаръ и ръководителъ въ учредената автономна бесарабска диета въ Кишиневъ, урежда въ гр. Болградъ курсове за изучаване български езикъ отъ учителитѣ — руси при гимназията и при основнитѣ училища.

Какъ, обаче, по-нататкъ се развиха работитѣ, е известно на всѣки, който е следилъ живота на българитѣ въ Бесарабия.

ПОСТАНОВЛЕНІЯ
ЗА
БЪЛГАРСКИ-ТЪ КОЛОНИИ
И
ВЫСОЧАЙШИ ХРИСОВУЛИ
ЗА
ТЪХНО-ТО ОСНОВАНІЕ И ПОДТВЕРЖДЕНІЕ

(ПРЪВЕДЕНЬ)

БОЛГРАДЪ
1864.

Постановленията за българскитѣ колонии не сж помѣстени, понеже тѣ сж основани на Императорския указъ отъ 1819 г., който е помѣстенъ на стр. 62.

МЫ
АЛЕКСАНДРЪ ІОАННЪ І,
МИЛОСТІЮ БОЖІЕЮ И ВОЛЕЮ НАРОДА
ГОСПОДАРЬ
НА СОЕДИНЕННЫ-ТЪ КНЯЖЕСТВА
МОЛДОВЖ И ВЛАХІНЖ

Всѣмъ на лице и бждщимъ здравіе.

На рапорта отъ нашія Министръ Статсъ-Секретаря въ Департамента на вжтрѣшни-тѣ работы и прѣдседателя на Совѣта № 15913.

Като видѣхме вотировкаж-тж, която е издадена отъ Молдовско-то Законодателно Собрание на 7 Априлія въ настоящж-тж годинж, и която гласи: „Спорядъ сообщеніе-то, което даде вжтрѣшне-то Министерство относительно на преселеніе-то на Български-тѣ колоніи, Собрание-то уполномощва Министерство-то да имъ обеспечи ненарушимо сохраненіе-то на права-та, съ които сж ся ползовали во время-то на присоединеніе-то“.

По силж-тж на 14 членъ на Конвенціж-тж отъ 7 (19) Августа 1858.

Повелихме и повеляваме това что слѣдува:

Чл. I. Горѣказано-то опрѣдѣленіе на собраніе-то ся утвърдява.

Чл. II и послѣдній. Возлага ся на нашія Министръ на вжтрѣшни-тѣ дѣла и прѣдсѣдатель въ Совѣта да тури въ дѣйствіе настоящія декреть.

Даденъ въ Господарскж-тж нашж столицж Букурещъ въ 2 день мѣсяца Августа въ тысящж осьмстотинъ шестдесять първж годинж отъ рождество Христово, отъ наше-то же Господарствованіе на Соединены-тѣ Княжества въ годинж третъж.

Александръ Іоаннь I.

№ 203.

Министръ на вжтрѣшни-тѣ работы и
прѣдсѣдатель въ Совѣта на Молдавіѣж **А. Пано**

№ 15914.

КНЯЗЬ

НИКОЛАЙ КОНАКИ-БОГОРИДИ

КАЙМАКАМИНЪ

НА КНЯЖЕСТВО МОЛДАВИѢ

Общины-тѣ на Българскы-тѣ колоніи, чрѣзъ свои-тѣ депутаты, по имя: Александръ Узуновъ, Иванъ Николаевъ, Георгій Ненчовъ и Теодоръ Гроздевъ, подадохъ жалбъ въ Правителственны-тѣ Совѣтъ отъ 20 на минжлыя мѣсяцъ Маія, съ коіжто изяснявать, че при заселеніе-то въ Бессарабіѣ на Задунавскы-тѣ прѣселенцы въ 1819 годинѣ имъ сѣ подарены отъ Россійскы-тѣ Императоръ права и привиллегіи, за които имъ сѣ дало и Высочайша Грамота, която сѣ пазила всякога въ Болградскѣ-тѣ църкѣ; а на 1857 г., когато по Парижскій трактатъ, заключенный между Великы-тѣ Европейскы държавы, часть отъ колоніи-тѣ на брой 40 села, мина подъ владѣніе на Княжество Молдавіѣ, тогава Русско-то Правителство, като имъ взело оригиналнѣ-тѣ грамотѣ, оставило имъ отъ неѣ формално копіе, което прѣдставихъ сега при упомянуто-то прошеніе съ молбѣ отъ странѣ на тѣхны-тѣ собратія колонисты да имъ сѣ под-

твърдятъ отъ ново-то за нихъ Молдавско Правителство права-та и привиллегии-тъ, които сж освятены и отъ прокламаціи-тъ отъ 4 Февруарія 1857 годинж, издаденж отъ Правителство-то въ то время, кога прие то подъ свое владѣніе таж часть отъ Бессарабіи, за което да имъ ся отпустне единъ Фрисовулъ, съ прибавленіе, че права-та имъ ще ся пазятъ точно по Постановленія-та, които ся съдържають въ XII томъ Свода Русскихъ Законовъ.

И тжй на основаніе на рапорта отъ Совѣта подъ № 2207, прѣзъ когото ми ся прѣдложи да ся одобри отпущаніе-то на трѣбуемыя хрисовулъ, и спорядъ упомянутж-тъ прокламаціи, издаденж отъ Правителство-то во время-то на присоединеніе-то на таж новж земя до Молдавіи, следува да ся ползуютъ Българскы-тъ колоніи съ всички-тъ права и привиллегии, които имъ сж подарены при Русско-то Императорско Правителство; Азъ намѣрихъ прилично едно таково прѣдложеніе, и вслѣдствие на това повелѣвамъ всякому, кому слѣдува да знае, чтото на Българскы-тъ колоніи въ новыя край на Молдавіи всички-тъ права и привиллегии, които во освятены съ хрисовулъ отъ Русско-то Правителство отъ 12 Марта 1820 годинж, отъ когото ся пази формално копіе въ колоніи-тъ, което ми ся и прѣдстави при упомянутый рапортъ отъ Совѣта, да бжджтъ соблюдаемы и дѣйствующи во всичкж-тъ имъ силж, за който конецъ Статсъ-Секретаря-тъ ще направи распоряженіе да ся напечата на ромънскый языкъ както упомянутый Актъ точно по формално-то копіе, което пастржтъ у себе колонисты-тъ, така и постановленія-та колонисткы, които ся съдържають въ XII томъ отъ Свода на Русскы-тъ законы, за да служатъ на Българскы-тъ общества, както и до сега, безъ никакво нарушеніе.

Дадень настоящій Хрисовуль и скрѣпенъ отъ Статсъ-Секретаря въ годинѣ Спасенія нашего тысяща осем-стотинъ пятьдесятъ осмѣ, мѣсяца Іюнія въ день шестой.

(Подписаль) **Николай Конаки-Богориди**

(М. П.)

Скрѣпилъ Статсъ-Секретарь-тъ
Іанку Н. Кантакузинъ.

За Директора на Секретарство-то
Іанку Антоніади Спатаръ.

За Началника на Отдѣленіе-то Давидель

Отдѣленіе второ отъ Секрет. Штата № 48

Яшъ.

Къмъ жители-тъ отъ онажъ часть отъ Бессарабіѣ, която минува подъ Молдавіѣ

Любезни Соотечественницы!

Нова-та граница въ Бесарабіѣ, която е опрѣдѣлена по силѣ-тѣ на разпоряженіе-то на трактата отъ 30 Марта 1856 годинѣ, присоедили съ Молдавіѣ земѣ-тѣ, коѣто живѣте, и която на мнозинѣ отъ васъ е майчино отечество. Новы или стары жители въ таѣ часть! Молдавскыя-тъ народъ вы приима всичкы като свои братіе и отъ еднѣ. вѣрѣ, вы занапрѣдъ ще бждете участницы въ неговѣ-тѣ сждбѣ. Молдавско-то Правителство не само не ви наноси никакво смущеніе на права-та, отъ които сте ся ползовали до сега подъ Императорско-то Русско Правителство, но още повече ще си наложи дѣлжность да пази привилегіи-тѣ и права-та, които сте придобыли, и да вы направи участницы на добрыни, съ каквы-то постановленія-та на Княжество-то можтъ да вы обезпечать. И така приимете съ довѣреніе ваше-то ново положеніе, съ подчиненіе на законы-тѣ, които сѣ издадены да вы управляватъ и да вы пазѣтъ подъ сузеранство-то на Высокѣ-тѣ Портѣ и поручителство-то на Великы-тѣ Европейскы държавы. Правителството-то ще ся постараетъ да вникне въ законны-тѣ ваши желанія и да вы снабди съ улущенія, каквы-то ся намѣрятъ потрѣбны. И тѣй слѣдвайте съ увѣреніе ваши-тѣ обыкновенны работы и ваши-тѣ занаяты и имайте прѣдъ

очи-тѣ си, че сте призваны да работите наедно за благоденствие-то на наше-то общо отечество, отъ което ще получите во всяко обстоятелство правдж и покровителство, както и всѣко добро, което ще му бжде възможно да ви даде.

Една комисія составена отъ Гг. Боери: Логофетъ Григорій Крупенскій, Ворникъ Іанку Н. Кантакузинъ и Постелникъ Ласкаракъ Михалакъ*, иде до васъ, назначена да ви управлява временно. Тая комисія ще пріима съ благодареніе ваши-тѣ прѣдставленія и ваши-тѣ справедливы трѣбованія и ще ся постараетъ да изясни на Правителство-то ваши-тѣ нужды, та подиръ това да ся заеме то съ рѣшени-тѣ мѣрки, които ще ся намѣрять сгодны да ся пріемать за упазваніе-то на мирныя-тѣ ви животъ и благоденствіе.

И тѣй да соединимъ нашъ-тѣ признателность и благодарность къмъ Августѣйшія ни Сузеранъ и къмъ Великы-тѣ силы, които подписахъ Парижскыя-тѣ трактатъ и които въ своѣ-тѣ грижъ ся потрудихъ за нашъ-тѣ участь и обеспечихъ ни едно счастливо бждѣще, и да ся стараемъ да соотвѣтствуваме съ достоинство-то си на тѣхны-тѣ благоговорителны намѣренія.

Дадеса въ столицѣ-тѣ Яшь 4 Февруарія, 1857 г.

Каймакаминъ на Молдавіѣ Т. Н. Балшь

*) По особно разпоряженіе Д. Лог. Крупенскій и Пост. Л. Михалаки ся замѣстихъ отъ Гг. Логоф. Россетъ-Бѣльнеску и Д. Ага М. Черкезъ.

Прѣводъ на Императорскыя-тъ Указы, по който сж дадены права-та и привилегіи-тъ на Българскы-тъ колоніи въ Бессарабіѣ.

По Указа на негово Величество Императора Александра Павловича Самодѣржца всея Россіи и пр. и пр. Министра-тъ на вѣтрѣшни-тъ дѣла обявлява на Българе-тъ и на други-тъ прѣселенцы отъ прѣзъ Дунава, които сж заселены, въ Бессарабскж-тж область, че въ Указа, който е даденъ на Правителствующія сенать отъ 29 Декемврія 1819 годинж съ своеручный подписъ на Негово Императорско Величество, ся съдържава:

„Желаѣщи да натѣкнѣж участь-тж на Българе-тъ и на други-тъ Задунайскы прѣселенцы въ Бессарабскж-тж область, сообразно съ правила-та, каквы-то сж пріеты въ нашѣж-тж Имперіѣ за всичкы-тъ иностранцы въ земледѣлческо состояніе заселены, мы ходихме и сами прѣгледахме полуденны-тъ области, и заповѣдахме нае главныя попечитель за колонисты-тъ въ него край, на генераль — Лейтенанта Инзова да събере пълны свѣдѣнія за тыя задунайскы прѣселенцы и да ни донесе наедно съ мнѣніе-то си, какъ да ся заселятъ на прочно основаніе. Генераль — Лейтенантъ Инзовъ ни прѣдстави едно изложеніе за всичкы-тъ обстоятелства, что ся относятся до тыя прѣселенцы, наедно съ предложенія-та за тѣхно-то подобро устройство. Като разгледахме тыя прѣдставленія и ги сообразихме съ существующи-тъ узаконенія за колонисты-тъ, что обитавать въ Россіѣ, и съ права-та, отъ които ся ползуютъ Бессарабскы-тъ жители, Мы повелѣваемъ:

1. На Задунайскы-тѣ прѣселенцы, подѣ име-то на които ся разумѣватъ Българе-тѣ и другы, что прѣминувать отъ прѣзъ Дунава единовѣрны намъ иностранцы, които ся вече заселены. или за напрѣдъ има да ся заселявать, да имъ ся подарѣтъ всичкы-тѣ права и прѣимущества, каквы-то сж пожалованы на заселены-тѣ въ Новороссійскы-тѣ губерніи и въ Бессарабіѣж иностранцы, подѣ наименованіе колонисты;

2. За да знаѣтъ тыя прѣселенцы въ какво именно состоѣтъ даруемы-тѣ имъ права и прѣимущества, да имъ ся даде отъ Министерство-то на Вѣтрѣшни-тѣ Дѣла писменный актъ;

3. На оныя прѣселенцы отъ прѣзъ Дунава, които сж прѣминжли во время-то на Турско-то владѣніе и сж обитавали въ разны мѣста по Бессарабіѣж, а сега сж минжли на казѣонны земли, да имъ ся даде на три години лготж да бждѣтъ свободны отъ казѣонны подати и повинности;

4. На оныя прѣселенцы, които сж прѣминжли отъ прѣзъ Дунава въ последнѣж-тѣ войнѣж и подирѣ неж, да имъ ся опрѣдѣли сжща-та лгота на седемъ години;

5. На оныя прѣселенцы, които сж были поотнапрѣдъ заселены на казѣонны земи и сж живѣяли на нихъ спокойно, да не ся полагають лготны години;

6. Да ся дозволи и на оныя, които живѣжтъ въ градове и на земи, принадлежащи на частны владѣлцы, ако пожелаѣтъ отъ добрѣж валѣж, да минувать на казѣонны-тѣ земи, что сж отрѣзаны за тыя колонисты. Такова едно прѣселеніе да не ся производи инакъ, освѣнъ съ знаніе-то на областно-то и на колонистско началства;

7. На оныя прѣселенцы, които сж ся заселили на земи, именуемы Икисаатъ и Мусаитъ прѣди да

ся отдадѣтъ тыя земи на частны владѣлцы, ако прѣминѣтъ отъ тамо на казѣонны земи, да имъ ся даде право да си прѣносятъ, или да продаватъ хозяйственны-тѣ си обзаведенія, сградѣ-та и пр., като собственность, която принадлежи нимъ по всичкъ правдѣ;

8. Оныя прѣселенцы, които во время-то на Турско-то правителство сѣ ся заселили на земи владѣлческы, подлежащи на управленіе-то и на законы-тѣ на Молдавіѣ, кога прѣминуватъ на казѣонны-тѣ веми, трѣбва да оставятъ хозяйственны-тѣ сградѣ-та въ собственность на владѣльца, ако ся само докаже, че сѣ соградены на неговъ счетъ;

9. Оныя прѣселенцы, за които сѣ опрѣдѣлены лготы спорядъ 3 и 4 статіи, по истеченіе-то на лготны-тѣ години, ще плащатъ ежегодно за всяко домочадіе по 70 гроша; а другы-тѣ както и коренны-тѣ жители, които обитаватъ между нихъ, ще плащатъ сѣщо-то отъ начало-то на 1820 годинѣ, и еднакво съ нѣмецкы-тѣ колоніи ся облагатъ по истеченіе-то на лготны-тѣ години съ поземелнѣ и съ другы подати, така, чтото отъ тыя пары да ся плащатъ земскы-тѣ повинности, които носятъ вообще жители-тѣ въ Бессарабскѣ-тѣ область;

10. За лишны-тѣ земи, които ся намиратъ въ село-то повече отъ колко-то е положено на всяко домочадіе, да ся взима по 20 пары за всякъ десятинѣ и въ продълженіе-то на лготны-тѣ години;

11. Да ся дозволи на прѣселенцы-тѣ да продаватъ свободно въ округы-тѣ на тѣхны-тѣ села вино и ракия, и никаквы откупы да нѣма въ округы-тѣ имъ;

12. Земя-та, на кождо живѣѣтъ, и която принадлежи на казнѣ-тѣ, да ся раздѣли сега, както е удобно, на четири округа, согласно съ прѣдставленіѣ-тѣ отъ Генераль—Лейтенанта Инзова вѣдомость, а главно-то

селеніе Табакъ, согласно съ желаніе-то на прѣселенцы-тѣ, да ся прѣменува Болградъ;

13. Стары-тѣ или коренны-тѣ жители, които ся намиратъ въ тѣхъ округы, да ся пріематъ въ общія имъ составъ, едно, зашто-то сж отколѣ заселены въ тыя мѣста и иматъ насадены лозія и градины съ плодородны дръвеса, друго, че живѣють наедно съ Българе-тѣ, и да ся даджтъ и нимъ колонистскы права;

14. Управление-то надъ тыя прѣселенцы да ся учреди по общи-тѣ правила за колонистко-то управление, и да ся подчинѣтъ на Бессарабскж-тж конторж за иностранны-тѣ прѣселенцы.

15. Въ конторж-тж да ся опрѣдѣли единъ чиновникъ съ званіе товарищъ старшаго члена, длѣжность-та на кого-то ще состои, подъ ржководство-то на конторж-тж, да нагледва поотблизу прѣселенцы-тѣ, и да има за нихъ потребнж-тж грижж.

16. За изпѣлненіе на всичкы-тѣ горѣказаны статіи ще ся возложи на Министра на Вжтрѣшни-тѣ Дѣла да ги тури въ дѣйствиѣ.

Права-та и прѣимущества-та, които сж упомянуты въ статіи 1, и 2. въ тоя Высочайшій Указъ, и които сж подарены на колонисты-тѣ, сж изложены подробно въ Высочайшій Манифестъ отъ 22 Іулія 1763 годинж, както и въ Императорскы-ятъ Указъ отъ 20 Февруарія 1804 год. Тыя сж слѣдующи-тѣ:

1. Свободно да държатъ вѣрж-тж си по тѣхны-тѣ обряды и установленія безпрѣпятственно.

2. Да бжджтъ свободны отъ плащане на данъцы и отъ всякаквы повинности до гдѣ-то ся изминѣтъ лготны-тѣ имъ години.

3. По истеченіе-то на лготны-тѣ години ще плащатъ поземелнж подать: въ първы-тѣ десять години за всякж

десятинѣ отъ 15 до 20 копѣйки въ годинѣ-тѣ; а по свършване-то на тоя срокъ тая подать ще ся уравни съ подать-тѣ на други-тѣ поселяне, които живѣѣтъ въ него мѣсто на казѣонны земи; а земскы-тѣ повинности, чтомъ изтекѣтъ лготны-тѣ години, сѣ дѣлжны да носятъ наравно съ други подданны Россійскы, между които ще бѣдѣтъ заселены, исключая воинскы-тѣ постои, отъ които ся тѣи освобождавать, освѣнъ въ оныя случаи, кога прѣминувать прѣзъ села-та имъ воинскы команды.

4. Освобождавать ся отъ воинскѣ и гражданскѣ службѣ; но ако нѣкой отъ себе си пожелае да ся запише въ неѣ, позволявася. Самоволно-то постѣпленіе въ службѣ не освобождава отъ исплащаніе на дѣлга си оныя, които може да сѣ взяли отъ казнѣ-тѣ паряно вспоможеніе.

5. Займены-тѣ отъ казнѣ-тѣ пары, ако сѣ были употреблены такыя пары при заселеніе-то на иностранцы-тѣ, распрѣдѣлява ся да гы исплащѣтъ въ послѣдующи-тѣ десять години, подирь истеченіе-то на лготны-тѣ.

6. На всичкы-тѣ колонисты ся дава бесплатно земля по 60 десятины на всяко едно домочадіе, освѣнъ оныя мѣста, гдѣ поради тѣснотѣ-тѣ на земѣ-тѣ существувать особы правила за раздаване-то на земи-тѣ,

7. Чтомъ дойде нѣкой иносранецъ съ намѣреніе да ся засели въ Россіѣ, и си объяви желаніе-то, има да направи, по вѣрѣ-тѣ и по обряды-тѣ си, обыкновеннѣ клетвѣ, че ще бѣде вѣрнопоподанный на Россіѣ.

8. Позволява имъ ся да вкарватъ во время-то на влизаніе-то имъ въ господарство-то какво да бы было иманіе безпошлинно; а возъ това на всяко домочадіе, въ което ся разумѣва мжѣ и женѣ съ дребны дѣца, или два совершеннолѣтни работника, или чѣтыри жены,

ся позволява да внесе на единъ пѣтъ на 300 рубли
стокж, която собственно принадлежи нимъ.

9. Ако нѣкой нѣкога пожелае да излѣзе изъ господарство-то, дава му ся воля, но съ условіе, откакъ си исплати дълга, да внесе едновременно въ казнѣ-тж, по состояніе-то си, подать за три години.

10. Позволява имъ ся да открывать фабрики, да работять всякаквы занаяты, да търгувать, да влизать въ гылдіи и цехы, и на всждѣ въ Имперіѣ-тж да продаватъ свои-тѣ издѣлія.

11. Позволява ся на иностранцы-тѣ да купувать въ Новороссійскы-тѣ губерніи земѣ отъ помѣщики-тѣ, на основаніе на оныя правила, что сж изяснены въ Высочайше подтвержденныя-тѣ докладъ отъ Министра на Вѣтрѣшні-тѣ Дѣла 1804 годинѣ марта 1, и да ѣж владѣжтъ безъ никаквѣ другѣ податѣ, освѣнъ онаѣж, коѣжто е плащаль прѣжнія-тѣ владѣлецѣ, спорядѣ както е учреждено да ся плаща въ него край; но всякій иностранецѣ, който е купилъ земѣ въ собственность, ако пожелае да излѣзе пакъ изъ Россіѣж, трѣбва при излизаніе-то си да ѣж продаде, или да ѣж уступи другому, който остая въ господарство-то.

12. Возъ това ако нѣкои иностранны преселенцы, подиръ прѣдварително подканяніе, или по согласіе, поискать да ся заселятъ на земи, принадлежащи на частны владѣлцы, въ коѣж да было губерніѣж; то на владѣлцы-тѣ ся позволява да ги пріимать на доброволны условія, за каето има поставены особы правила, изложены въ Высочайшія-тѣ Указѣ, даденъ на сената отъ 25 день Августа 1817 годинѣ. Тыя прѣселенцы ще изповѣдатъ вѣрж-тж си свободно и ще бѣждѣ избавены отъ воинскѣ и гражданскѣ службѣ и отъ всякаква данъ на казнѣ-тж, освѣнъ онаѣж, коѣжто трѣбва

да вносятъ за нихъ помѣщики-тѣ, соразмѣрно съ онова, что влиза въ казнѣ-тѣ отъ коренны-тѣ крестьяне.

13. За да ся даджтъ поголѣмы леснотѣи и покровительство на иностранцы-тѣ, които ся селятъ на земи казѣонны, тѣ ще бжджтъ поручены на едно особо началство подѣ названіе контора иностранныхъ колонистовѣ, на кождо ся оставя и грижа-та за тѣхно-то водвореніе.

14. Ако, нѣкой отъ оныя, които сж дошли да ся заселятъ, ся яви непослушенъ и непокоренъ на поставено-то началство, или ся пустне въ развратъ; такъвъ, откакъ ся вземе отъ него, что е дълженъ на казнѣ-тѣ, ще бжде непрѣмѣнно испжденъ вѣнъ отъ границѣ-тѣ.

15. Отъ земи-тѣ, които ся отвеждатъ на колонисты-тѣ за поселеніе, никой не може ни наймалкѣ частицѣ безъ воляѣ-тѣ на учреждено-то надѣ нихъ началство ни да продава, ни да отстѣпя, нито да залага, както е постановено за това нѣчто въ грамотѣ-тѣ, която е все-милостивѣйше пожалована въ 6 день Септемврія 1800 год. на водворены-тѣ въ Новороссійскыя край Менонисты.

16. Колонисты-тѣ иматъ право да минуватъ и въ други званія, на основаніе на правила-та, които сж изложены въ мнѣніе-то на государственныя совѣтъ Высочайше утвержденное 27 Ноемврія 1812 годинѣ.

Тойзи актъ е подписанъ съ рѣжж-тѣ на Министра на Вѣтрѣшни-тѣ Дѣла, и приложенъ е на него печата-тѣ на Негово Императорско Величество, въ С. Петербургъ, на 12 Марта 1820 год. (На оригинала-тѣ е подписано) Управляющій Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Князь В. Кочубей.

Скрѣпилъ Директоръ отъ Департамента на Императорскы-тѣ Имущества: Стефанъ Денковичъ. (Мѣсто на Печата).

Въ Министерство-то на Вжтрѣшни-тѣ Дѣла въ Кондикж-тж на исходящи-тѣ бумагы е записанъ подъ № 134.

Че копіе-то е вѣрно съ оригиналныя-тѣ актъ, засвидѣтелствовалъ съ подписа си и съ приложение-то на печата на Управление-то надъ Задунайскы-тѣ прѣселенцы 1857 год. Юнія 2.

(М. П.)

(Подписалъ). Управляющій Задунайскими Переселенцами Подполковникъ отъ Кавалеріи Арендаренко.

Оригиналныя-тѣ листъ е писалъ Генераль отъ артилеріи Князь Алексѣй Андрѣевичъ Аракчеевъ.

Высочайше утвержденный на 29 Декаврія 1819 годинж списокъ на села-та въ округы-тѣ, които сж отведены въ Бессарабскж-тж область за поселеніе на Българе-тѣ и на другы-тѣ Задунайскы прѣселенцы.

І. Въ Прутскый Округъ:

1. Колибашъ,	8. Журжулещи,
2. Брънза,	9. Мжндрещи,
3. Валени,	10. Анадолка.
4. Слободзея,	11. Фрикацея,
5. Бобоещи или Сараени,	12. Божорка,
6. Кислица,	13. Чешмекъой и,
7. Вадубоулуй,	14. Волканещи.

Тойзи округъ ся намира между рѣкж Прутъ, долній Траяновъ валъ, рѣкж и езеро Кахуль и Дунавъ.

II. Въ Кахупский Округъ :

1. Карталь,	6. Итулія,
2. Сатуновъ,	7. Хаджи—Абдула,
3. Барта,	8. Курчи,
4. Карагачъ,	9. Импуцита,
5. Буджакъ-Некрасовцы,	10. Болбока.

Тойзи округъ ся намира между Ялпукско-то и Кахулско-то езера, рѣкж Кахулъ, долній Траяновъ валъ и Дунавъ.

III. Въ Измаилский Округъ :

1. Тараклія,	8. Чишме-варуіть,
2. Татаръ-Копчакъ,	9. Бабель,
3. Кубей,	10. Долукъой,
4. Саталыкъ-Хаджи,	11. Ташъ-Бунаръ,
5. Кайраклія,	12. Чишія,
6. Табакъ или Болградъ,	13. Ердекъ-Бурну и,
7. Каракуртъ,	14. Шикирлы-Китай,

Тойзи округъ граничи отъ еднж странж съ езеро и рѣкж Ялпукъ, а отъ другж, съ езеро и рѣкж Катлабугъ.

IV. Въ Буджакский Округъ :

1. Троянъ,	9. Бешъ-Алма,
2. Вале-Перже,	10. Конгазъ,
3. Кодъ-Китай,	11. Чокъ-Майданъ,
4. Лунга,	12. Кирсовъ,
5. Гайдаръ,	13. Бешъ-Гъозъ,
6. Томай,	14. Комратъ,
7. Баурчи,	15. Джолтай,
8. Казаякли,	16. Авдарма,

17. Кириеть,

19. Еникьой*).

18. Дизгиндже,

Въ тойзи округъ ся намиратъ праздны мѣста; той ще може да ся раздѣли на два округа, кога ся населятъ въ него прѣселенцы отъ прѣзъ Дунава, отъ владѣльческы-тѣ земи, отъ градове-тѣ и часть отъ Прутскыя и Кахулскый округы, въ които не достига земя споредъ число-то на жители-тѣ.

Оригынала-тъ е подписанъ отъ Князя Кочюбея.

Повѣрилъ съ оригынала Директора-тъ на Департамента на Государственны-тѣ имущества и на публичны-тѣ зданія Статскый Совѣтникъ и кавалеръ Стефанъ Джюнкoвскый.

*) Повече-то отъ тыя села сж приели имена-та отъ татарскы-тѣ селища, на мѣста-та на които сж ся водворили. Изъ нихъ нѣкои, като: Бобоеши, Вадубоулуй, Мандрещи, Божорка, Буджакъ-Некрасовцы, Саталъкъ-Хаджи, днесъ вече не существуютъ: едни отъ нихъ сж ся прѣселили въ други новы мѣста, а други сж ся присоединили съ останны-тѣ колоніи. Два-та округа Прутскый и Кахулскый сж ся слеяли въ единъ подъ названіе Кахуло-Прутскый; а Буджакскый округъ ся е раздѣлилъ на два; Верхне-Буджакскый и Нижне-Буджакскый округы.

Въ 1830 год., като дошли изъ Романиѣ и Българіѣ новы преселенцы въ Бессарабіѣ, составили новы колоніи и дали имъ имена-та на села-та, изъ които всяка отъ нихъ ся была прѣселила. Такимъ образомъ тыя новы прѣселенцы сохранили тукъ на ново-то си жителство какъ имена-та на стары-тѣ си селенія, които оставили въ Турско, така и облѣкло-то и обычаи-тѣ, още и особенноститѣ на свое-то мѣстно нарѣчіе. Такыя новы села сж: Башь-кьой, Вайсалъ, Твърдица, Дермендере, Кортень, Гюлюмень, Девлечъ-Агачъ, Пандаклии (Фундукліи), Хасанъ-Батъръ, Главанъ, Голица, Кырничка, Сели-Оглу, Чомлекьой, Бургуджи, Колевча, Тропоклу, Камчикъ, Ново-Карагачъ.

Табакъ изпърво былъ прѣименованъ въ Болградъ, или Табакъ-Болградъ, но подиръ три години началство-то нашло по сгодно да положи основаніе на централнѣ-тѣ колоніѣ надъ езеро Ялпухъ, три версты на югъ отъ Табакъ, и удържало названіе-то Болградъ за таѣж новѣ колоніѣ, а Табакъ си останжлъ и до сега съ старо-то имя.

Сега отъ прѣселены-тѣ въ Крымъ изъ Измаилскый и Кахуло-Прутскый Округы колонисты ся составихъ тамъ новы села, които ся назвахъ по имена-та на оставены-тѣ имъ въ Бессарабіѣ колоніи. Такимъ образомъ сега изникнѣ тамъ другъ Болградъ, като срѣдоточіе на нѣколко колоніи, тезоименни съ стары-тѣ имъ жилища.

Отъ прѣводача.

HRISOVULU

SCOLEI CENTRALE DIN BOLGRADU

ХРИСОВУЛЪ

НА

ЦЕНТРАЛНО-ТО ВЪ БОЛГРАДЪ УЧИЛИЩЕ

БОЛГРАДЪ
ВЪ УЧИЛИЩНА-ТА КНИГОПЕЧАТНИЦА
1864

HRISOVULU

SCOLEÎ CENTRALE DIN BOLGRADU

ХРИСОВУЛЪ

НА ЦЕНТРАЛНО-ТО ВЪ БОЛГРАДЪ УЧИЛИЩЕ

Prințu Nicolai Conachi-Vogoridi

CAIMACAMU PRINCIPATULUI MOLDOVEI

Învățătura publică fiindu unulă din temeiurile Societăței și cea mai întâie și mai solidă garanție de viață intelectuală pentru fie care Statu, pe adestu principu de un adevăru netăgăduitu, Eu amu primitu cu osebită mulțumire suplica ce mi-au supusu în Ianuarie anulă corentu, Comunitățile locuitorilor de prin Coloniile din partea Beserabiei, de curînd anecsată către Moldova, în puterea tractatului de Paris din 30 mart. 1856, prin care numitele Colonii în temeiulu privilegiilor și imunităților hărădite loră din vechime și consfințite prin osebite legiuri, au cerutu a li se încuviința înființarea unei Scolii publice centrale cu unu cursu de șapte ani în politia Bolgradă, osebitu de scoalele primare ce sînt în parte și care se voru mai înființa prin celelalte Colonii.

O asemenea cerere țintitoare către răspîndirea și desvelirea învățătorei publice între populația unei părți nouă de țară, recomandată fiindu de către Mine Ministeriulu de Culte și Instrucțiune Publică, spre a i se da cea de cuvenita urmare în conformitate cu concesiile cerute de împrejurările maioare a anecșării și a privilegiilor Coloniale, citatulu Ministeriu luînd în desbatere această chestie prin cuvenita formă și prin împreună înțelegere și primirea deputaților coloniilor D-lui Banul Panaitu Grecoulo și

Князь Николай Конаки-Богориди

Каймакамъ на Молдавско-то Княжество

Понеже народно-то обучение е една отъ основы-тъ на общества-та и едно отъ найпървы-ты и най здравы-тъ ручательства за умственнo-то развитіе во всяка една държава; то по това начало, кое-то е една истина неоспорима, Азъ приехъ съ особенно благодареніе прошеніе-то, кое-то Ми подадохъ прѣзь яннуарія мѣсяца отъ текуща-та година общества-та отъ колоніи-тъ въ Бессарабіѣ, кои-то недавно ся прилѣпихъ до Молдавія по сила-та на Парижскыя Трактатъ отъ 30 Марта 1856 година, съ кое-то (прошеніе) упомянуты-тъ колоніи на основаніе на дарованы-ты имъ отъ-время и освятены-тъ съ разны узаконенія права и привилегіи поискахъ да имъ ся одобри желаніе-то да осуществятъ едно народно централно училище отъ седемгодишенъ курсъ въ колоніѣ Болградъ, възъ други-тъ първоначалны училища, кои-то существовать днесъ, и кои-то има да ся открѣятъ за напрѣдъ въ други-тъ колоніи.

Това исканіе, на кое-то цѣль-та е разпространеніе-то на общественно-то обучение между народонаселеніе-то въ една нова часть отъ Государство-то, рекомедовахъ Азъ на Министерство-то на Церковны-тъ Дѣла и на Народнo-то Просвѣщеніе за да му ся даде приличныя-тъ ходъ сообразно съ уступки-тъ, кои-то ся изисквать отъ

D-lui Neculai Parușovă, îndrituiți de către obște cu anume pleniputență, au chibzuit Statutele mai gios espuse, pe care apoi supuindule Sfatului Cîrmuitoriu Estraordinarū spre cercetare, acesta le-au găsit potrivite cu trebuința și înpregiurările de astăzi a Coloniilor, și prin raportulū No, 2267 Mi le au supus spre încuviințare.

Așa dar în privirea acestorū antecedente, prin care dreptulū limbei Române nu se jignește, Eu întărescū și încuviințedū înființarea Scoalei Centrale coloniale în Bolgradū, precumū și acelor primare de prin coloniī pe următoarele bađe și statute acărora coprindere este precumū urmeadă:

§. 1.

1. Scoala publică din Bolgradū se va ține din obșteștile venituri ale comunității din Bolgradū, și acelorū alalte 39. comunități, a Besarabiei reîncorporate cu Moldova, recunoscute până acumū suptū nume de sate de coloniī. Aceste venituri se vor lua din vândarea in posesie a crăciūmelorū de cîmpū, a podurilorū plutitoare și a pescăriilorū din bălțile aflătoare pe pămîntulū acelorū 40 comunități.

2. Crăciūmele de cîmpū, podurile plutitoare și pescăriile, se vorū vinde în posesie prin međatū in cîrmuirea coloniilorū Bulgare.

3. Baniī garanției pentru posesie se vorū păstra în cîrmuire; iar veniturile înposesierii articulilorū de mai susū se vorū primi prin mijlocirea aceliași cîrmuirī de cătră comitetulū de Inspectie alū scoalei publice din Bolgradū, care comitetū se va compune, după cumū mai giosū se ve arata.

силны-тъ обстоятелства за присоединеніе-то и отъ привилегіи-тъ колонистскы. Реченно-то Министерство, като взе въ разсмотрѣніе тойзи въпросъ съ приличната форма и на едно съ споразумѣніе-то и прииманіе-то отъ депутаты-тъ колонистскы Г. Бана Панаіото Грекова и Г. Николая Парушова, кои-то сж нарочно проводены отъ общества-та съ именно пълномощіе, состави долоизложены-тъ Статуты, кои-то подиръ прѣдложи за разсмотрѣніе на Извънредныя Управителный Совѣтъ, и тойзи гы намѣри приличны съ потрѣбж-тж и съ днешни-тъ обстоятелства на колоніи-тъ, и при рапорта си подъ № 2267 Ми гы прѣдложи на одобреніе.

И така, спорѣдъ горѣизложенны-тъ, по кои-то правдини-тъ на Ромънскыя языкъ не ся докачатъ, Азъ утвърждавамъ существованіе-то на централното училище въ колоніѣ Болградъ, както и на първоначалны-тъ училища по колоніи-тъ, на слѣдующи-тъ основы и статуты, на кои-то содержаніе-то е, както слѣдува:

§ 1.

1. Народно-то централно въ Болградъ училище ще ся съдържава отъ общи-те доходы на община-та Болградска, и на други-те 39 общины въ Бессарабія присъединени съсъ Молдавія и извѣстны до нынѣ подъ названіе села колонистскы. Тія доходы ще ся земать отъ продаванье-то въ наемъ на пролѣвы-те кърчмы, паронны переправы (салове) и на рыбны-тъ ловли въ езера-та, кои-то ся нахождатъ на земля-та на тыя 40 общины.

2. Полеви-те кърчмы, паронни-те переправы и рыбни-те ловли ще ся продаватъ въ откупъ публично въ Управленіе-то на Български-те колоніи.

4. Scoala centrală va fi deschisă pentru fie-care colonist, sarac și bogat, numai puțin și pentru orî care altă treaptă, de religie Ortodocsă.

5. Fiind că deschiderea aceștii școli are de scop întărirea moralității întregii colonizații Bulgare și Romîne din Moldova și a pregăti pe tineri, nu numai pentru a fi profesori, scriitori de colonii, și a le da idei despre agricultură, Zoologie și comerț, dar se deschidă un drum și acelor tineri, cari avînd talentul și dorința de o educație mai supremă, se vor hotărî spre desăvârșirea studiilor, a merge în țări străine, de acea și învățăturile ce au a se preda în această școală după mijloace, trebuie să conrespundă la această necesitate.

6. Toate învățăturile din această școală se vor preda în limba Română și Bulgară, în care se vor explica și limbile străine. Iar școalele primare ce au a se înființa prin toate coloniile, învățătura se va urma în Românește prin satele unde majoritatea populației va fi Romînă, și în bulgărește acolo unde majoritatea va fi bulgară, cu aceea însă ca și pentru aceste învățarea limbei Romîne să fie obligătoare.

7. În privirea prințipului statornicită prin punctul 6 de mai sus, profesorii de la această școală vor trebui să cunoasca amîndouă limbile Romînă și Bulgară seau să fie profesori indeosebi pentru amîndouă aceste.

§. 2.

1. Fiind că în colonii are a fi acum de odată numai o singură școală centrală ce trebuie să îndeestuleze precum s'au zis trebuințele locuitorilor întregii colonizații; pentru aceasta cursul învățăturilor ce au a se preda în această

3. Залоговы-те пары за откупа-тъ ще ся сохранявать въ Управленіе-то, а приходы-те отъ горѣреченни-те откупы ще приема чрезъ сѣще-то началство Попечителныя-тъ Комитетъ на народно-то училище въ Болградъ, кой-то комитетъ ще ся съставя, какъ-то ще ся каже подолу.

4. Централно-то училище ще бжде отворено за всекиго колониста, сиромаша и богата, равно и за всякого отъ друго званіе православнаго вѣроисповѣданія.

Понеже открытіе-то на това училище има за цѣль укрѣпленіе-то на нравственность-та на всичко-то водвореніе Българско и Влашко въ Молдавія, и да предуготовлява юноши-те не само за да бждѣтъ учители и писари по колоніи-те и да имъ даде понятія за земледѣліе, зоологія и търговія; но да отвори пѣтъ и на оныя юноши, кои-то, имѣючи природно дарованіе и желаніе за едно повисоко образование, бы ся рѣшили, за усъвършенствованіе на науки-те, да идатъ по чужди държавы: заради това и науки-те, кои-то ще ся прѣподаватъ въ това училище, споредъ средства-та, трябва да бждѣтъ съобразни съсъ тая потреба.

6. Все-те науки въ това училище ще ся преподаватъ на Молдавски и Български езикъ, на кои-то ще ся тълкуватъ и странны-те языци. Въ първоначални-те же училища, кои-то ще ся учредѣтъ по всички-тѣ колоніи, обученіе-то ще ся слѣдва на Влашкый языкъ по оныя села, гдѣ-то повече-то народонаселеніе е Молдавско, а на Българскый языкъ тамъ, гдѣ-то повече-то народонаселеніе е Българско; съ това обаче, че и за тия изученіе-то на Молдавскія-тъ языкъ да бжде обязательно.

7. Спорядъ положенно-то начало въ 6-ый погорѣ пунктъ, Професори-тѣ на това училище ще бждѣтъ длѣжни да знаятъ и два-та языка, Молдавскія и Българскія, или да бждѣтъ Професоры отдѣлно и за два-та тия языка.

scoală, se voru deosebi în doue secții: I-a se va săvârși în terminu de trei ani, și al doilea de patru, iar peste totu în septe ani.

2. Secția I^a va fi destinată pentru aceia din elevi, cari după săvârșirea cursului de trei ani ar dori să se facă profesori sau scriitori pe la satele coloniilor, sau se intre în clasa meseriașilor, a comercianților, etc.

3. Acei ce voru urma secția II voru căpăta certificate doveditoare de săvârșirea învățeturei colegiale, adiverite de Ministeriū și voru avé driturile conferate de Aședă-mîntulū scolasticū în îngrădirea dritulū publicū al țarei.

4. Invățaturile cursului din tăiū, se voru aședa așa ca să se poată sêvîrși în trei ani, iar cele din alū doilea în terminu de patru ani.

Invățaturile ce aū a se pređa în scoala centrală sîntu:

In Sectiea intaia.

1. Explicația Catihismului și Istoria Sfânta.	6. Istoria patriei.
2. Limba româna și bulgara.	7. Cunostința despre comerțu.
3. Aritmetica și inceputuri de Geometrie.	8. Desenul și Caligrafia.
4. Geografia.	9. Limba Russa.
5. Istoria naturala in scurtu.	10. Limba Greaca.
- } Aceste in sa nu
} vor
} fi obligatoare.

In Sectiea a doua.

1. Religiea pe largu și unu tratu de morala potrivitu la datorintele omulū creștinu și cetateanu.	7. Istoria Universală.
2. Literatura româna și bulgara.	8. Istoria Naturala pe largu.
3. Limba Latina.	9. Fisica.
4. Limba Slavona.	10. Agronomia.
5. Matematica și Mehanica.	11. Legile civile.
6. Istoria Patriei pe largu.	12. Cunostința despre comerțu.
	13. Limba Franceza.
	14. Limba Greaca.
- } Ne obligato-
} are.

§ 2.

1. Понеже въ Колоніи-те за сега ще бжде само едно Централно Училище, кое-то трѣба да удовлетворява, както ся рече, потреби-те на жители-те на вси-те колоніи; заради това курса-тъ на науки-тѣ, что ще ся прѣподавать въ това учебно заведеніе, ще ся раздѣля на двѣ отдѣленія: курса-тъ на първо-то отдѣленіе ще ся свършава въ три години, на второ-то — въ четири, а цѣлый курсъ — въ седемь години.

2. Първо-то отдѣленіе ще бжде опредѣлено за оныя юноши, кои-то, подиръ окончаніе-то на тригодишны-те науки, бы пожелали да станать учителя, или писари по села-та колониистки, или да влѣзатъ въ класса-тъ на художници-те, на търговцы-те и пр.

3. Оныя, кои-то ще слѣдуютъ и во второ-то отдѣленіе, ще получавать свидѣтельства за окончаніе-то на коллегіални-те науки, подтвердени отъ Министерство-то, и ще иматъ права-та кои-то училищныя-тъ Уставъ обезпечава въ ползованіе отъ общо-то право на Държава-та

4. Науки-ти на първыя курсъ ще ся наредатъ така, щото да могатъ да ся окончавать въ три години, а на вторыя курсъ — въ четири еще години.

Науки-те, кои-то ще ся прѣподавать въ Централно-то Училище, сж слѣдующи-те:

Въ Първо-то Отдѣленіе.

1. Тълкуваніе на Катихизиса,
и Священна Історія.	5. Кратка Естественна Історія.
2. Молдавскый и Българскый
языцы.	6. Отечественна Історія.
3. Аритметика и Начала отъ
Геометрія.	7. Понятія за Търговія.
4. Землеописаніе.	8. Рисуванье и Краснописаніе.
	9. Русскый языкъ } но тѣя не ще бж-
	10. Греческый языкъ } датъ обязательни

§ 3.

DESPRE ADMINISTRATIEA SCOLEI.

1. Cîrmuirea aceştii şcoli se va încredinţa la trei epitropi aleşi după mulţimea glasurilor dîntre cei mai notabili colonişti ai comunităţilor, cariî din preună cu Directorul şcolei şi sub prezidenţa Diregătoriului coloniilor, vorû forma Comitetulû de Inspecţie.

2. Alegerea acelorû trei membri şi a unui candidatû, se va face de comunităţi, ce sã vorû convoca de Guvernu în camera Diregătoriei în tie care trei anî la 1. Noemvrû. Chipulû alegerei va fi următoriulû: cele 21 comunităţi a ocolulû Ismail, vorû trimite 42 deputaţi la Bolgradû, cãte doi, adecã de fie care comunitate şi acele 19 comunităţi a ocolulû Cahulu-Prutû, vorû trimete tot acolo 38 deputatî, cariî toţi, aceştie vorû alege pe aceî trei ai Komitetulû de Inspecţie şi pe unû candidatû.

3. Arãtaţiî membri şi candidatul vor fi aleşi după cumû s'aû zisû pe terminû de trei anî şi nu se vorû putea demisiona de la asemenea îndatorire pãnã la expirarea acestû terminû, de cãtu după o pricinã legiuitã şi vrednicã de consideraţie.

4. Aleşiî nu se vorû pute conoşte de membriî comitetulû de Inspecţie, nici vorû putea ezersa funcţiile lorû, de cãtu după întarirea cãpãtatã de la Ministeriû. La cazû de vacanţie a unui membru alesû, prin moarte saû alte înprejurãri, sã va îndeplini lipsa prin candidatulû alesû.

5. Comitetulû de Inspecţie va încãsui toate veniturile afectate, acestû Institutû şi sã va pastra în osãbitã ladã sub pecetea scoalei, care pecete va fi compusã din patru bucãţi, din care una se va pastra de Directorulû Scoalei, şi celelalte de aceî trei membri aleşi

Во Второ- Ототдѣленіе.

1. Законъ Божій напространно и
нравоученіе съ тълкованіе на
длъжности-те на челоѡѡка, като
Хрїстіянинъ и като Гражданинъ.	6. Обширна Отечественна Исторія
7. Всеобща Исторія.
8. Естественна Исторія обширно.
9. Физика.
2. Писменность Молдавска и Бѣл-
гарска.	10. Агрономія.
11. Граждански Закони.
3. Латинскій языкъ.	12. Понятія за Търговія.
4. Славянскій языкъ.	13. Французскій языкъ } необяза-
5. Математика и Механика.	14. Греческій языкъ } телни.

§ 3.

ЗА УПРАВЛЕНИЕ-ТО НА УЧИЛИЩЕ-ТО.

1. Управление-то на това училище ще ся повѣри на трима настоятели, избрани по вышегласіе отъ първи-тѣ Колонисти на общини-те, кои-то заедно съсъ Директора на училище-то и подъ предсѣдателство-то на Управителя колоніалный ще съставляватъ Попечителный Комитетъ.

2. Избраніе-то на тія три члена и на единъ кандидатъ ще става отъ общини-те, кои-то ще ся приглашаватъ отъ началство-то въ Управление-то всяки три години на 1 Ноемврія. Начина-тѣ на избраніе-то ще бжде слѣдующій: 21-то общество на Исмаилскія Окрѡгъ ще проважда 42 депутата въ Болградъ, по два, то есть, отъ всяко общество, и 19-тѣ села на Кахуло-Прутскія Окрѡгъ, ще проваждатъ все тамо 38 депутаты, всичкы тѣя ще избиратъ трима-та члена на Попечителныя Комитетъ и одного кандидата.

3. Речени-тѣ членове и кандидата-тѣ, ще ся избиратъ, какъ-то ся спомѣна погорѣ, срокомъ на три години и не ще можтѣ да си даджтѣ отстѣвкѣ-тѣ отъ нежъ длъжность преди истеченіе-то на тоя срокъ безъ законна и достойна за уваженіе причина.

4. Избрани-тѣ не ще можтѣ да ся познаватъ за членове на Попечителныя Комитетъ, нити ще можтѣ да отпра-

6. Din sumele adunate se vor plăti de comitetul de Inspecție onorariul profesorilor și salariul personalului școlii; se vor cumpăra cărți pentru bibliotecă și se vor purta toate cheltuielile necesare întreținerii școlii, toate aceste după Budgetul cheltuielilor alcătuite de comitetul de Inspecție și încuviințat de Ministerul de Culte și Instrucție publică.

7. Dacă veniturile vor întrece cheltuielile, atunci priso-lul se va pute întrebuința în ajutorul elevilor sărguitori dar săraci. Chipul ajutorinței dacă va fi acela al subvenționării sau a ținerii unui internat, să va hotără la timpul său.

8. Budgetul cheltuielilor se va face în fie care an cu trei luni înainte expirării Budgetului vechi, și după a lui încuviințare se va publica.

9. La expirarea anului, comitetul de Inspecție va da seamă de lucrările sale Ministerului învățătorilor; și osă-bită seamă de chipul întrebuințării sumelor însemnate prin Budget, care apoi va publica rezultatul spre știința obștească.

10. Comitetul de Inspecție este dator să odată, iar cerând trebuința, și de două ori pe săptămână să se adune în zi și oară hotărâtă împreună și cu profesorii spre consultare despre interesele școlii.

11. Ori ce măsură se va cibui de un așa comitet, nu se va pune în lucrare de cât după aprobarea ei de Ministerul învățătorilor.

12. Comitetul de Inspecție va avea dritul de recomen-dație către Ministeriu a tuturor profesorilor, care găsindu'i a poseda calitățile cerute, va proceda la numirea lor definitivă.

ляватъ тѣхни-тѣ длѣжности инакъ, освѣнь по подтвърженіе-то имъ отъ Министерство-то. Кога на нѣкой отъ избрани-те членове ся упраздни мѣсто-то чрезъ смъртъ, или чрезъ други обстоятелства, ще ся заемва негово-то мѣсто отъ избранныя кандидатъ.

5. Попечителныя-тъ Комитетъ ще събира всички-тѣ вързани на това училище доходи и ще ги съхранява въ особна касса подъ печать училищна, коя-то печать ще бжде съставенна отъ четири частицы, отъ кои-то една-та ще пастри Директора-тъ, а други-тѣ три ще пастрятъ трима-та избранны членове всякій по една.

6. Изъ събрани-тѣ суммы ще плаща Попечителный Комитетъ жалованія на Професори-те и платж на прислуги-те училищни, ще купува книги за книгохранилница (Библіотека) и ще отпуска вси-те потребни иждивенія за содържаніе на училище-то. Всичко това ще ся прави споредъ смѣтка-та на разноси-тѣ, коя-то ще ся съставлява отъ Попечителныя Комитетъ, и ще ся одобрява отъ Министерство-то на Церковны-тѣ Дѣла и Народно Просвѣщеніе.

7. Ако доходы-тѣ надминуватъ расходи-тѣ, тогава излишно-то ще може да ся употреби за спомаганіе на юноши старателни, но бѣдни. Начина-тъ на спомаганіе-то било то паряно пособіе, или съдържаніе на интернатъ, ще ся рѣши въ свое время.

8. Смѣта-та на иждивенія-та ще ся прави во всяка година три мѣсецы напредъ, преди да истече ветха-та смѣта, и подиръ одобреніе-то ѱ ще ся обнародува.

9. Въ привършваніе-то на година-та Поп. Комитетъ ще дава отчетъ за дѣйствія-та си на Министерство-то на Народно-то Просвѣщеніе и особенно ще дава отчетъ заради употребленіе-то на суми-те, кои-то сж турены въ смѣта-та, кое-то послѣ ще обнародува изхода-тъ за общо свѣдѣніе.

§ 4.

DESPRE ÎNDATORIRILE DIRECTORULUI.

1. Îndatoririle Directorului sânt acele de la Secția a IV, a Așezământului școlar cu modificația cerută de poziția lui deosebită *).

2. Directorul va avea un grafieriu, cu onorariu determinat pentru ținerea corespondenței școlii și a Comitetului de Inspecție, cu Ministeriul învățăturilor și pentru ținerea condițiilor școlii.

§ 5.

DESPRE ÎNCĂPERI.

1. În corpul zidirii școlastice, pe lângă odăile hotărâte cu toate comoditatea pentru încăperea a 7. clase, se va mai însemna o deosebită odă în care se vor aduna oșebii amploeanți și profesori după săvârșirea lecțiilor. Această odă va sluji asemenea pentru adunarea sfatului școlastic și păstrarea uneltelor ei, precum atlase, globuri geografice, jurnali, cărți și altele.

Se va însemna încă o odă atât pentru biblioteca proprie a școlii, cât și pentru cea a cărților de vânzare.

§ 6.

1. Cărmuirea școlastică se îndatprește: a) a avea Așezământul tipărit ca temelie a aceștii școli, b) programa tipărită, arătătoare de împărțirea învățăturilor pe clase, obi-

*) Capul I, Secția IV, § 119. Directorul va avea oncurmată prevegere, ca rânduială statornicită pentru clase să fie pađită cu nestrămutare, și va fi luator de sémă la împlinirea îndatoririlor profesori-lor, aducându pe fie care la pađire datorilor orânduie; spre acestu sfârșitu elu va viđita pe rând în tote ălile clasele.

10. Поп. Комитетъ е длъженъ единъ пѣтъ, а кога стане нужда, и два пѣти въ недѣля-та да ся събира въ день и часъ опредѣленъ заедно и съсъ професори-те, за да ся совѣтува за полза-та на училище-то.

11. Каква и да бы ся мѣрка сѣдила отъ такъвъ Комитетъ, не ще ся полага въ дѣйствиѣ, освѣнь подиръ одобреніе-то и отъ Министерство-то на Народно-то Просвѣщеніе.

12. Поп. Комитетъ ще има право-то да рекоментува на Министерство-то всички-те професори, кое-то, като ги намѣри, че иматъ потребни-те качества, ще рѣшава съвършено-то имъ назначеніе.

§ 4.

ЗА ДЛЪЖНОСТИ-ТЕ НА ДИРЕКТОРА.

1. Длъжности-те на Директора сѣ оныя отъ IV Отдѣленіе на училищныя Уставъ, съсъ потребно-то преизначваніе на негово-то особено положение*).

2. Директора-тъ ще има одного писаря съсъ опредѣленно жалованіе, за да води преписка-та на училище-то и на Поп. Комитетъ съсъ Министерство-то на просвѣщеніе-то, и да държи училищны-те книги и регистри.

*) Глава I, Секція IV, § 119. Директоръ-тъ е длъженъ да бди безпрѣстанно да ся пази неизмѣняемо положенныя порядокъ въ классове-тъ, внимателно да нагледва, изпълняватъ ли професори-тъ свои-тъ обязанности, и да приканва всякого отъ нихъ въ пазеніе-то на опредѣленны-тъ му длъжности чрезъ срѣдства законны. Съ такава цель директора-тъ трѣба наредъ да посѣщава всѣкій день классове-тъ во время-то на преподаваніе-то.

ecte, și chestii, c) o condică pentru înscrierea elevilor intrați și acelora ce din nou vor intra, d) o condică pentru înscrierea documentelor, despre nașterea și treapta elevilor, e) jurnaluri pentru însemnarea progreselor și a conduitei elevilor, de zi, lună și an, f) o condică pentru trecerea socotinței profesorilor în privirea prelecțiilor.

§ 7.

DESPRE BIBLIOTECĂ.

1. Se va înființa bibliotecă cu bani obștești, cumpărându-se mai întâi cărțile acele mai trebuitoare scolarilor. Lista cărților cu care va urma să se înzestreze biblioteca școlii, să va compune de colegiul profesoral, și prin Comitetul de Inspecție se va trimite Ministerului carea va putea încuviința sau desaproba o asemenea.

N. B. În bibliotecă se vor ține și cărțile școlare ce se vor trimite de Ministeriu spre vândere la școlari, cu prețului obștit în toată țara.

2. Această bibliotecă să va administra de un privilegiat fără leasă ales dintre profesori câte pe un an.

3. Bibliotecariul va avea trei condici, una pentru cărțile ce compun bibliotecă, o altă pentru cărțile primite spre vânzare și o a treia spre trecere în ea a cărților vândute.

4. După expirarea anului, bibliotecariul va da seamă de administrația bibliotecii Comitetului de Inspecție, care va supune acesta la cunoștința Ministeriului spre observare și aprobare.

5. Predarea bibliotecii de la un bibliotecariu la altul trebuie să se facă după forma cuvenită; rămânând fiecare bibliotecariu răspunzător de pagubile ce ar căsuța prin reșea sa administrație.

§ 5.

ЗА ПОМѢЩЕНІЕ-ТО.

1. Въ училищно-то здание при опредѣлени-те съсичка-та удобность стаи за помѣщеніе на 7 класове, ще ся прибави еще една особна стая, въ коя-то ще ся събиратъ разни-те службаши и професори подирь окончаніе-то на уроцы-те. Тая стая ще служи такожде и за събиране на училищный совѣтъ и за храненіе на училищни-те принадлежности, както атласи, географически глобуси, журналы, книги и пр.

Ще ся назначи още една стая както за собствена-та училищна книгохранителница, така и за книги-те, дѣто ще ся държатъ за проданъ.

§ 6.

1. Управление-то училищно ся одѣлжава: а) Да има уставъ напечатанъ, като основаніе на това училище, б) напечатана прогамма-та за науки-те, распредѣленни на класове, предмѣти и вопросы и пр. в) една кондика за записване както на поступивши-те, тѣй и на новопоступающи-те дѣца, г) една кондика за вписване въ нея документи-те за рожденіе-то и званіе-то на ученицы-те, д) журналы за отмѣтка на ежедневни-те успѣхи и обхожденіе-то на юноши-те по денно, мѣсячно и годишно, е) една книга за вписване на общи-те замѣчанія и мнѣнія на профессори-те въ отношеніе на преподаваніе-то.

§ 7.

ЗА БИБЛИОТЕКА-ТА.

1. Ще ся състави една книгохранителница съсъхощи пары, и най-първо ще ся накупятъ за нея оныя книги, обито сж нуждни за ученицы-те. Листатъ на книги-тѣ,

§ 8.

DESPRE ÎNVĂȚĂTURĂ.

1. Programul învățăturilor împărțite pe oare, să va face de colegiul profesorilor în unire cu Directorul. În urmă Comitetul de Inspecție va supune unu asemenea la observarea și aprobarea Ministeriului învățătorei și numai după încuviințarea acestuia, se va pute pune în aplicație.

2. În privirea anului școlastic, a zilelor de sărbători, în ținerea examenelor și pentru vacanție, se va urma conformu regulei statornicită prin Așezamintulu școlariu, la capul V, secția 1, și la capul VI.

§ 9.

DESPRE PROFESORI.

1. Driturile și îndatoririle profesorilor voru fi acele prevăzute în partea a II, capu al II*) din Așezamintulu școlastic cu modificațiile cerute de aceste statute, și anume în privirea chipulu numirei lor și a capacităței lor limbistice.

*) Capul II, Secția II, § 150. Profesorii nu se voru pute departa din postul lor decâtu numai în cadu de neîmplinirea a datorințelor științifice, morale și disciplinare. Pentru acesta ei suntu datorii a se afla regulatu la ceasurile hotărîte, și a da pildă de delu și de moralitate, atâtu acelor pe care îi învața, câtu și societății în care se voru afla.

§ 151. La întâmplare de bôla saă altă înprejurare binecuvântată, s'ar opri a veni la clasă, ei vor înștiința pe Directorul, spre a se randui în locul lor suplenți.

§ 152. La întâmplare cându unu profesor aru fi înpedicatu de o bôla îndelungată, atunci de va ave elu un suplentu pregatitu, pentru clasu lui acesta va ține prelecțiile. Eră de nu va ave, nici vr' unul dintre profesorii nu va voi a împlini locul până la însănătoșire, atunci de va randui de comitetu unu suplentu, căruia i se va plati; acă ce i se va socoti de cuviința din reserva casei școlor, cându însa bôla va fi de fire a face neputinciosă urmare datorințelor profesorului pe ovreme nemarginita, atunci va conteni léfa.

съсъ кои-то ще трѣбва да ся снабди книгохранителница-та училищна, ще ся съставя отъ собора на професори-тѣ, и чрезъ Поп. Комитетъ, ще ся проважда на Министерство-то, кое-то ще може да го одобрява, или да отвъргава.

Замѣчание. Въ книгохранителница-та ще ся държатъ и оныя учебни книги, кои-то ще бжджтъ проводени отъ Министерство-то за да ся продаватъ на ученицы-тѣ съсъ съобщенна-та цѣна по всичка-та Държава.

2. Тая книгохранителница ще бжде управляема отъ одного надзирателя безъ плата избираемъ отъ между професори-ти за по една година.

3. Книгохранителя-тъ ще държи три кондики, една за книги-те. дето съставляватъ книгохранителница-та, друга една за присланни-те книги за продаваніе, и една третя за да записва въ нея продадени-те книги.

4. Въ истечение-то на година-та книгонадзирателя-тъ ще дава отчетъ за управление-то на книгохранителница-та Попечителному Комитету, кой-то ще доноси това за свѣдѣніе на министерство-то, да го разгледа и одобри.

5. Прѣдаване-то на книгохранителница-та отъ единъ надзиратель на другъ, трѣбва да става уредно; и всякъ отъ тѣхъ ще отговоря за тѣти-ти, които можтъ да ся причинатъ отъ зло-то му управление.

§ 8.

ЗА ОБУЧЕНИЕ-ТО.

1. Програма-та на науки-те, раздѣлени по часове, ще ся натѣкмява отъ собора на професори-те заедно съсъ деректора, а Поп. Комитетъ ще представя и нея на Министерство-то учебно за разглѣждане и одобреніе, и токмо съсъ одобреніе-то негово ще може да ся полага въ дѣло.

2. Comitetul de Inspecție împreună cu profesorii vor avea dritul de a propune noue măsuri privitoare la învățatură și disciplină, însă spre punerea lor în lucrare va trebui aprobarea Departamentului.

3. Profesorii vor ține cataloage lunare și semestrale despre notele elevilor; acele cataloage se vor trimite Ministerului spre a se urma cu dinsele după Așezământul scolastic.

4. Profesorii de a pururea vor purta cu sine în clasuri jurnalele pentru înscrierea notițiilor zilnice și apelul nominal.

5. Profesorii împreună cu Directorul vor primi în școală copii de treapta colonială și necolonială, și îi vor așeza la clasurile potrivite cu știința lor.

6. Profesorii vor avea voie a ține la casele lor elevi după alcătuirile ce vor face cu părinții lor obligându-se la așa caz a privilegie pentru moraliceasca lor purtare și regulata frecventare a școlii. Numărul de elevi ce va pute ține un profesor, se va mărgini acum de odată la cinci. — Pentru mai mulți va trebui a cere prealabil învoire a Ministeriului, care la așa caz va avea în privire principiile igiene.

§ 153. Afară de asemenea cașuri, când Directorul, profesorii, suplenții și pedagogi nu vor împlini îndatoririle însărcinării lor și s'ar departa de la principile mai sus puse, ar cuvânta ideii țintitoare de a da direcție rea minții școlarilor și a strica inimile lor, unii ca acea, după dovedire vinei lor, se vor departa din postul lor și se vor declara nevrednici de a pute împlini asemenea însărcinări la v' o școală publică, fără a fi scutit de pedepsă ce după legile țării le s'aru cuvine.

§ 154. Departarea unui profesor va fi supusă următoarelor formalități: Dacă sfaturile în decese a le sfatului școlar și a le departamentului (sau comitetului) pentru abaterile ce s'ar însemna la un profesor în privire datorințelor sale, nu-l vor aduce la cunoștință și îndreptare, atunce departamentul într'o șesie cu sfatul școlarii, vor cerceta cu de amaruntul abaterile din datorii a le calcatorului lor, și când s'aru dovedi, atunce departându-se, el prin încuviințare Domnului, va perde tot odată și dreptățile de pensie.

2. Колко-то за время-то на учебна-та година, на празнични-те дни, на произвождание-то на испытанія-та и за ваканци-тѣ, ще ся слѣдува по опредѣленіе-то на училищныя Уставъ, въ V. Глава, I. Отдѣленіе и въ VI. Глава.

§ 9.

ЗА ПРОФЕСОРИ-ТЕ.

1. Права-та и длѣжности-ти на професори-ти ще бждѣтъ оныя, кои-то сж прѣдвидѣни въ Отдѣл. II. Глава II. отъ училищныя уставъ*), съсь измѣненія-та кои-то ся изыскватъ отъ тѣя статуты; а именно колко-то ся относи до начина на тѣхно-то опрѣдѣленіе въ тая длѣжность и до языкознание-то имъ.

2. Поп. Комитетъ заедно съсь професори-те ще има право да предлага новы уредбы относительно за обученіе-то и благочиніе-то, обаче, за да ся турятъ тѣя уредбы въ дѣйствиѣ, трѣбува да иматъ одобреніе-то на Министерство-то.

*) Глава II. Отдѣл. II. § 150. Учители-тѣ не могатъ да бждѣтъ удаляеми отъ служба-та имъ, освѣнь въ случай, кога не изпълняватъ свои-тѣ обязанности относительно къмъ учебна-та часть, къмъ нравственность-та и къмъ послушаніе-то. За това они сж длѣжни да ся намиратъ редовно въ класса въ опрѣдѣленни-тѣ часове и да даватъ и словомъ и дѣломъ добръ примѣръ на ревность и нравственность не само на свои-тѣ ученицы, но и на община-та, въ която ся намиратъ.

151. Кога ся поболи нѣкой отъ учители-тѣ, или му ся случи нѣкая благословна причина, по която не може да дойде въ класса, той трѣбва да извѣстява директора, за да ся нареди на мѣсто-то му другъ да преподава уроци-тѣ му.

152. Въ случай, кога на единъ профессор болестъ-та е продължителна, тогава, ако да има той приуготовень помощникъ за класса му тойзи послѣдній ще преподава уроци-тѣ му. Ако ме ся случи да нѣма помощникъ, и ако никой отъ професори-тѣ не ся согласк да преподава уроци-тѣ му догдѣ да оздравѣе; тогава ще ся опредѣлява отъ Комитета единъ помощникъ, комуто ще ся плаща прилична плата отъ резервни-тѣ пари на училищната касса. Кога-то обаче болестъ-та му е

§ 10.

DESPRE PRIMIREA ELEVILORU IN SCOALA.

1. Numărul elevilor în scoala centrală nu se poate mărgini.

2. De la elevul ce va intra în clasul întâi a scoalei centrale să cere a ști cetirea, caligrafia, cele patru speții din Aritmetică, rugăciunile și Istoria Sfântă în scurtă.

3. Dacă vre un elev, săvârșind învățătura în vre una din scoalele coloniale va dori să intre în scoala centrală, apoi va fi dator a înfățișa atestatul acei școli cu notiții bune, iar la din înprotivă, să va supune examenului și nu se va pute primi, de câtă dacă, să va găsi îndesul de pregătit.

4. Atât copii coloniștilor cât și alții ce au învățat a casă, se pot primi cu examen în unul din clase, potrivit cu pregătirile lor.

5. Copii de colonist și alții, cari au învățat, afară de colonii, să vor primi în aceasta școală după art. 3, din acest §.

§ 11.

DESPRE INDATORIRILE PARINȚILORU IN PRIVIREA AȘEZĂRII COPIILORU SEI IN SCOALA,

1. Fie care colonist ca partăș la obșteștile venituri, va ave dreptate a așeza copii sei în școală centrală. (§ 1. Art. 1).

2. Fie care parinte ce ar dori să'si așeze copii sei în școală, fie colonist sau nu, se va conforma cu timpul primirei după Așezămint.

3. Fie care la așezarea copiilor sei în școala centrală, este dator a se înfățișa la Directoriul cu jalbă formală și dovada treptii, nașterii și a hultuirei de varsat.

3. Професори-те ще държатъ мѣсячни и полугодишни списъцы за забѣлжванія на учиницы-тѣ. Тія списъцы ще ся проваждатъ на Министерство-то, за да ся слѣдува съсъ тѣхъ споредъ училищныя Уставъ.

4. Професори-те ще носятъ всякога съсъ себе въ класове-те журналы за вписваніе на замѣтки дневни и прѣкликж.

5. Професори-те заедно съсъ директора ще приѣмать въ училище-то дѣца отъ званіе колонистско и неколонистско, и ще ги отреждатъ по класове-те споредъ силата на знаяние-то имъ.

6. Професори-те ще иматъ позволеніе да държатъ въ домовѣ-те си ученицы споредъ погода-та, каква-то ще направятъ съ родители-те имъ, тѣ ся одѣлжавать въ такъвъ случай да внимаваъ за нравственно-то имъ поведеніе и за редовно-то имъ ходянье въ училище-то. Число-то на ученицитѣ, кои-то ще може да държи

такава, по коя-то професоръ-тѣ, въ продълженіе на неопредѣленно време, не може да изпълнява свои-тѣ обязанности. тогава трѣбва да му ся прекъсне и жалование-то

§ 153. Осѣнь гореказанни-тѣ случаи, когато директоры-тѣ, професори-тѣ, помощници-тѣ и педагоги-тѣ не изпълняватъ возложенни-тѣ на нихъ обязанности и ся отдалечаватъ отъ начала-та, които сж изложени по горе, распространяватъ идеи возмутителни съ намѣреніе да дадѣтъ лошо направленіе на умове-тѣ на ученици-тѣ и да повредятъ сѣрдца-та имъ, едни такива, откакъ ся докаже тѣхно-то преступленіе, ще ся отдалечаватъ отъ служба-та имъ и ще ся обнародватъ, като недостойни да изпълняватъ подобни длѣжности въ кое да было общественно училище, а възъ това не ся исключаватъ и отъ наказаніе-то, което имъ ся слѣдва по закона.

§ 154. Удаленіе-то на единъ учитель отъ служба-та ще ся полага подъ слѣдущи-тѣ формалности, сир: ако увѣщанія-та отъ училищныя-тъ совѣтъ (*) и отъ Департамента къмъ учителя за неиспълненіе-то на негови-тѣ обязанности не могатъ да го усовѣстижъ и да го исправятъ; тогава департаментъ-тѣ наедно съ училищныя-тъ совѣтъ ще изслѣдува подробно преступленіе-то на виновныя, и кога-то ся докаже на дѣло негова-та виновность, тогава ся отдалечява съ одобреніето на Князя и си изгубва правдини-тѣ на пенсія.

*) Училищный совѣтъ ся разумѣва тукъ оный, кой-то ся намира въ столица-та

4. Părinții -după așezarea copiilor lor în scoala centrală, vor fi datorți a le purta de grijă de cărțile trebuitoare și altele.

5. Atât coloniștii din alte colonii, cât și streinii după așezarea copiilor lor în școală, vor fi datorți a le găsi gazde la gospodari cunoscuți de bună moralitate sau a'i încredința privigerii profesorilor.

§ 12.

DESPRE DRITURILE ELEVILORU CARE VORU SEVARȘI CURSULU IN SCOALA CENTRALA.

1. Atestatele de sevârșirea învățăturilor coprinse în Secția I. și a II se vor slobози cu neapăratele notiții, a tuturor obiectelor ce au învățat. Aceste asemenea se vor slobози de Directoriū în unire cu profesori, se vor adiveri de comitetul de Inspecție și în urmă se vor întări de Ministerul învățăturilor.

2. Fie-care tînră ce să va dovedi vrednică și va căpăta atestatu în forma sus arătată, va pute se ocupe un loc de profesor.

3. În școla centrală se vor pregăti două categorii de profesori: a) profesori pentru școlile lancașteriale de prin colonii, și b) profesori pentru școla centrală. Acei de categorie I, vor trebui sa sevârșească cursul în trei clase primare, iar cei din urma întreg cursul școlei centrale.

4. După cum s'au arătat la § 2, № 3. din aceste statute, elevii ce vor dobîndi atestate bune pentru săvârșirea învățăturilor secției a II, vor ave dreptul dacă ar dori să intre în serviciul statului civil sau militar.

единъ професоръ, ще ся ограничи за сега до петъ души. А за помногу ще трѣба да иска предварително воля отъ Министерство-то, кое-то въ такъвъ случай ще има въ видъ здравнеусловни-те начала.

§ 10.

ЗА ПРИЕМВАНЬЕ-ТО НА УЧЕНИЦИТЪ ВЪ УЧИЛИЖЕ-ТО.

1. Число-то на ученици-те въ средоточно-то училище не може да ся ограничи.

2. Отъ ученика, кой-то ще постъпи въ първия классъ на Централно-то училище, изыскува ся да умѣе да чете, да знае краснописаніе и четири-те дѣйствиа отъ Числителница-та, молитвы-тъ и кратка Священна Исторія.

3. Ако нѣкой ученикъ, кой-то е свършилъ наука-та въ нѣкое първоначално училище отъ колоніи-те, пожелае да постъпи въ Централно-то училище, ще е дълженъ да покаже свидѣтелство отъ него училище съ добри отмѣтки; въ противенъ случай ще ся подложи на изново испитаніе и не ще може да ся приеме, освѣнъ ако ся найде довольно предуготовенъ.

4. Какъ-то дѣца-та на колонисти-те, тѣй и други, дѣто сж ся учили дома си, могатъ да ся приемватъ подиръ испитаніе въ единъ отъ классове-те споредъ сила-та имъ.

5. Дѣца-та колонистскы, както и други, кои-то сж ся учили вѣнъ отъ колоніи-те, ще ся приемватъ въ това училище споредъ 3 брой отъ той §.

§ 13.

1. Instrucțiile speciale, coprinđătoare îndatorirei elevilor în raportă către profesori și șefi, precumă și orăndueala penitanseloră, pentru greșeli, și altele, se voră alcătui de Comitetulă de Inspeție, prin înțelegere cu profesorii, după condițiile localei viețuiră; însă nu vor ave aplicația loră, mai nainte de a fi observate și încuviințate de Ministeriulă învățaturiloră.

§ 14

1. Oră ce schimbare s'ară găsi de trebuință a se face în aceste statute, se va urma numai cu prealabila învoire a Ministeriului de Culte și Instrucție publică din Principat.

Iară pentru ca scoalele coloniale să se poată povățui după statutele susă arătate, sub atărnarea Ministeriului învățaturiloră din Principat, care este îndatorită a privighie de aproape aplicarea tuturoră punturiloră prin ele cuprinse, am slobođită Xrisovulă de față prin Ministrulă Secretariulă de Stată la Departamentulă Culturiloră și al Instrucției Publice.

S'au datu în rezidenzia Iașii, anulu una mie opt sute cinci zeci și optu, luna Iunie în zece zile.

(Subscrisă) Nicolaï Conachi-Vogoridi.

contra signatu.

Ministră și Secretar de stat

Prințulă Dimitrie Cantacuzinu.

(L. S.) Directorul Ministeriului

Georgie Dulcescu Aga.

Șeful Secției G. Meledonu.

Secția I. din Ministeriul și Instrucție, № 4726.

Iașii, 1858. Iunie în 10 zile.

§ 11.

ЗА ДЛЪЖНОСТИ-ТЕ НА РОДИТЕЛИ-ТЕ ВЪ ОТНОШЕНИЕ
НА ПРВОЖДАНІЕ-ТО НА ДѢЦАТА СИ ВЪ УЧИЛИЩЕ-ТО.

1. Всякъ колонистъ, като участникъ на общи-те приходи, ще има право да постави дѣца-та си въ централно-то училище (§ I. статія 1).

2. Всякъ родителъ, кой-то бы пожелалъ да даде дѣца-та си въ училище-то, былъ колонистъ или не, ще ся съобразява съсь время-то на приѣмване-то споредъ Устава.

3. Всякий, при довозданіе-то на дѣца-та си въ средоточно-то училище, длъженъ е да ся яви на директора съсь формалнъ просбъ и съ свидѣтельство за рожденіе-то и оспопрививаніе-то на юноша-та.

4. Родители-те, откакъ доведжтъ дѣца-та си въ средоточно-то училище, длъжни сж да ся грижатъ за нужны-те имъ книги и пр.

5. Както колонисти-те отъ други колоніи, тжй и чужденцы-те, слѣдъ намѣстваніе-то на дѣца-та си въ училище-то, длъжни сж да имъ намѣратъ квартирж у господари познати съсь добра нравственность, или да ги повѣрятъ на грижа-та на професори-ти.

§ 12.

ЗА ПРАВА-ТА НА УЧЕНИЦИ-ТЕ, КОИ-ТО ЩЕ
СВЪВРШАВАТЪ КУРСЪ НАУКЪ ВЪ
СРЕДОТОЧНО-ТО УЧИЛИЩЕ.

1. Аттестати-те за окончаніе-то на науки-те, изложени-те въ I и въ II отдѣленія ще ся отпускатъ съсь необходимы-тъ замѣчанія на сички-те предмѣти, что сж изучили. Тыя аттестаты ще ся отпушатъ отъ директора

заедно съсъ учители-те, ще ся засвидѣтелствувать отъ Попечит. Комитетъ и послѣ ще ся потвърдяватъ и отъ Министерство-то учебно.

2. Всякъ юноша, кой-то ще ся покаже достоинъ и приѣмне аттестатъ споредъ горѣуказаня видъ, може да займе учителско мѣсто.

3. Въ средоточно-то училище ще ся приуготовляватъ два разреда учители: а) учители на ланкастерски-те училища колонистскы и б) учители за сѣщо-то Централно училище. Учители-те за ланкастерски-те училища, трѣба да свършватъ курса на три-те първоначални классове, а оныя отъ II разрядъ цѣль курсъ на науки-тѣ централнаго училища.

4. Споредъ какъ-то ся каза въ 2 §, число 3, отъ тия Статути, ученицы-ти, кои-то ще добыватъ добри аттестати за свършваніе-то на науки-те во II Отдѣленге, ще иматъ право, ако пожелаятъ, да постѣпѣтъ въ гражданска или военна служба.

§ 13.

1. Особенны наставленія за дѣлжности-те на ученицы-тѣ къмъ учители-те и начальницы-те имъ, какъ-то и опрѣдѣленіе-то на наказанія-та за погрѣшкы-те имъ и пр. ще са составатъ отъ Попечителныя Комитетъ съ споразумѣніе съсъ учители-те, съобразно съсъ мѣстная животъ; но не щатъ ся полагать въ дѣйствиѣ, доклѣ не ся прѣгледѣтъ и одобрятъ отъ Министерство-то учебно.

§ 14.

1. Всяко измѣненіе, кое-то бы ся намѣрило необходимо да ся направи въ той-зи уставъ, ще става само съсъ предварително-то позволеніе на Министерство-то

на Церковнитѣ Дѣла и народнаго Просвѣщеніе Княжество-то. А за да можжѣтъ колонистски-те училища да ся повждятъ по горѣуказани-те статуты въ зависимость отъ Министерство-то учебно въ Княжество-то, кое-то е обязано да внимава отъ близу за приложеніе-то на сички-те членове, отъ кои-то ся съставлява той уставъ, отпустихме настояща-та грамота чрезъ Министра Штат-Секретаря на Департамента на Церковни-тѣ Дѣла и Народнаго Просвѣщеніе. Даде ся въ столичный градъ Яшѣ, въ лето тысяща осемьстотинъ и пятдесять и осемь мѣсяца Іюнія 10 день.

(Подписанъ) **Николай Конаки Богориди**

Стат-Секретаръ Князь Димитрій Кантакузинъ

(Мѣсто печати) Дирек. Министр.

Георгій Дулческу Ага. —

Началникъ отдѣленія Георгій Меледонъ

Отдѣленіе I отъ Министерства Церковныхъ дѣлъ и народнаго Просвѣщенія.

№ 4796. Яшѣ, 1858. Іюнія 10 день.

СПИСЪКЪ

на ония бесарабски българи, които следъ освобождението на България сж вземали и взематъ видно участие въ държавния, общественя и културния животъ на България и сж ѝ допринесли и допринасятъ не малко за издигането на българското национално дѣло.

1. **Николай Д. Найденовъ**, гр. Никополъ, синъ на родители бесарабски българи, отъ с. Ташъ-Бунаръ, днесъ министръ на народното просвѣщение.
2. **Генералъ отъ пехотата Данаилъ Николаевъ**, гр. Болградъ, героя на Шейновската побѣда презъ освободителната война 1877/78 год., главенъ деецъ по съединението на Северна съ Южна България, корпусенъ командиръ въ Сръбско-българската война 1885 год., бившъ министръ на войната и флигелъ-адютантъ на Царъ Фердинанда.
3. **Александъръ П. Малиновъ**, Пандаклий, бившъ министръ-председателъ, министръ на правосъдието и министръ на общ. сгради, пжтищ. и благоустройството. Шефъ на Демократическата партия.
4. † **Димитъръ П. Грековъ**, гр. Болградъ, бившъ министръ-председателъ, министръ на правосъдието и министръ на външнитѣ работи и на изповѣданията.
5. † **Майоръ Олимпи Пановъ**, гр. Болградъ, бившъ министръ на войната и началникъ на артилерията.
6. † **Професоръ Димитъръ Агура**, с. Чешмелий, бившъ директоръ на I. соф. държ. мжжка гимназия и министръ на народното просвѣщение.
7. † **Порфири Стаматовъ**, гр. Акерманъ, бившъ председателъ на върхов. касац. сждъ и министръ на правосъдието.
8. † **Иовъ Ив. Титоровъ**, гр. Болградъ, бившъ окръженъ управитель, председателъ на Върховната смѣтна палата, народенъ представителъ и министръ на землѣдѣлието и търговията.

9. **Георги Згуревъ**, гр. Болградъ, бившъ касационенъ сждия, главенъ секретаръ на министерството на правосъдието и министръ на правосъдието.
10. **Митрополитъ Григорий Доростоло-Червенски**, гр. Сороки.
11. **Василь Мариновъ**, гр. Болградъ, бившъ първъ председател на върховния касационенъ сждъ.
12. **Свѣтославъ П. Велчевъ**, гр. Болградъ, главенъ прокуроръ при върховния касационенъ сждъ.
13. **Иванъ Крафти**, гр. Болградъ, главенъ прокуроръ при върховния административенъ сждъ.
14. **Петъръ Бачурски**, с. Караагачъ, председател на отдѣление при върховния касационенъ сждъ.
15. **Д-ръ Стефанъ Баламезовъ**, гр. Кишиневъ, днесъ ректоръ на държавния университетъ „Св. Климентъ“.
16. **Д-ръ Александъръ Тодоровъ** — Баланъ, гр. Болградъ, професоръ въ държавния университетъ и бившъ ректоръ на сжция.
17. **Д-ръ Георги Дерманчевъ**, гр. Болградъ, професоръ въ държавния университетъ.
18. † **Стефанъ Георгиевъ**, гр. Болградъ, бившъ професоръ въ държавния университетъ.
19. **Професоръ Константинъ Ив. Ивановъ**, гр. Болградъ, уредникъ на образцовия физически практикумъ въ София.
20. **Д-ръ Атанасъ С. Тодоровъ**, гр. Болградъ, професоръ при държавния университетъ.
21. **Д-ръ Богомилъ Беронъ**, гр. Болградъ, професоръ при държавния университетъ.
22. **Генералъ отъ пехотата Георги Ст. Тодоровъ**, гр. Болградъ, бившъ началникъ на отрядъ въ Сръбско-българската война 1885 год., началникъ на дивизия въ Балканската война 1912/1913 год. и началникъ на армия и главнокомандующъ въ Европейската война 1914/1917 год.
23. † **Генералъ — Лейтенантъ Иванъ Колевъ**, с. Бановка, бившъ началникъ на пехотна дивизия въ Балканската война и началникъ на конна дивизия въ Европейската война.
24. **Генералъ — Майоръ Иванъ Златановъ**, гр. Болградъ, бившъ командиръ на полкъ, воененъ прокуроръ и началникъ на сръбската военна областъ въ Европейската война.

25. **Генералъ — Майоръ Атанасъ Г. Назлъмовъ**, гр. Болградъ, бившъ началникъ на военното училище, началникъ щаба на армията и началникъ на конницата въ Балканската война.
26. † **Генералъ Георги Агура**, с. Чешмелий, бившъ началникъ на военно-сждебната часть и главенъ воененъ прокуроръ и бившъ флигель-адютантъ на покойния български князь Александъръ.
27. **Генералъ-Майоръ Димитъръ Мететеловъ**, с. Камчикъ, бившъ началникъ на военно-сждебната часть и главенъ воененъ прокуроръ.
28. **Полковникъ Кирилъ Радионовъ**, гр. Болградъ, бившъ началникъ на военно-сждебната часть.
29. † **Полковникъ Стефанъ Ив. Краевъ**, гр. Болградъ, бившъ воененъ прокуроръ и началникъ на военно-сждебната часть.
30. **Петъръ Ив. Калинковъ**, с. Твърдица, бившъ главенъ директоръ на статистиката.
31. **Иванъ Славовъ**, с. Бановка, бившъ главенъ директоръ на статистиката и председателъ на апелативенъ сждъ.
32. † **Д-ръ Харалампи Сърмаджиевъ**, гр. Болградъ, бившъ главенъ секретаръ на мин. на външ. раб. и на изповѣд. и пълномощенъ министъръ.
33. † **Иванъ Д. Гошевъ**, с. Караагачъ, бившъ главенъ директоръ на постройкитѣ.
34. † **Д-ръ Георги Ив. Калинковъ**, с. Твърдица, бившъ столиченъ кметъ и пълномощенъ министъръ въ Букурещъ.
35. † **Иванъ Атанасовъ**, гр. Болградъ, бившъ членъ на върховната смѣтна палата и дипломатически агентъ въ Букурещъ.
36. **Борисъ П. Кисимовъ**, гр. Болградъ, бившъ началникъ на политическия отдѣлъ при министерството на външнитѣ работи, търговски консулъ въ Одеса и пълномощенъ министъръ въ Атина.
37. **Стефанъ Караджовъ**, с. Кубанка, председателъ на търговска камара и бившъ управителъ на Българската народна банка.
38. † **Мартинъ Ст. Тодоровъ**, гр. Болградъ, бившъ столиченъ кметъ
39. † **Иванъ В. Плакуновъ**, с. Шикирликитай(?), бившъ помощникъ на столичния кметъ и председателъ на окр. сждъ.

40. † Иванъ Желѣзковъ, гр. Болградъ, бившъ помощникъ на столичния кметъ и председатель на окр. сждъ.
41. † Константинъ Минковъ, гр. Болградъ, бившъ главенъ секретаръ на Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията.
42. † Степанъ В. Парушевъ, гр. Болградъ, бившъ главенъ секретаръ на Министерството на финанситѣ.
43. † Владимиръ Дяковичъ, гр. Болградъ, виденъ общественъ дѣецъ, журналистъ, учитель, народенъ представителъ организаторъ и пръвъ директоръ на втората софийска държавна мъжка гимназия, основателъ и пръвъ председателъ на съюза на бесараб. българи въ България и единъ отъ основателитѣ на съюза на класнитѣ учители и на природо-изпитателното дружество въ България.
44. Борисъ Ив. Дяковичъ, гр. Болградъ, директоръ на Пловдивския народенъ музей.
45. † Маринъ Пундевъ, с. Бановка, известенъ педагогъ.
46. Александъръ Вл. Дяковичъ, инспекторъ по физическо възпитание при мин. на народното просвѣщение.
47. † Петъръ Вулпе, с. Анадолъ, бившъ гимназиаленъ учитель.
48. † Анани Казанакли, Ташъ-Бунаръ, сжщо.
49. † Василь Ненковъ, гр. Болградъ, сжщо.
50. † Василь К. Василевъ, гр. Болградъ, бившъ преподавателъ въ военното училище.
51. † Христо Челебиевъ, с. Бановка, бившъ гимназиаленъ учитель.
52. † Тодоръ Някшевъ, с. Вълканешъ, сжщо.
53. Александъръ Н. Кулевъ, гр. Болградъ, бившъ гимназиаленъ директоръ, сега преподавателъ въ американския колежъ при с. Симеоново (Софийско).
54. Константинъ Кулевъ, гр. Болградъ, гимназиаленъ учитель.
55. Борисъ Божковъ, гр. Болградъ, прогимназиаленъ директоръ.
56. Иванъ Радославовъ, гр. Болградъ, бившъ гимназиаленъ учитель, авторъ на много книги и редакторъ на дѣтско списание.
57. † Георги Милковъ, с. Вайсалъ, бившъ директоръ на прилѣпската прогимназия (Македония).
58. † Инженеръ Иванъ Мариновъ, гр. Болградъ, бившъ гимназиаленъ директоръ и окръженъ инженеръ.

59. † Хадживасиль Христовъ, гр. Болградъ, бившъ гимназиаленъ учитель.
60. Димитъръ Ив. Беровъ, с. Троянъ, бившъ гимназиаленъ учитель.
61. Симеонъ Бъровъ, с. Бановка, бившъ гимназиаленъ учитель.
62. Лазаръ Поповъ, гр. Рени, бившъ гимназиаленъ учитель.
63. † Кръстю Ангеловъ, гр. Болградъ, бившъ гимназ. учитель.
64. Иванъ Г. Пенковъ, с. Чийший, гимназиаленъ учитель.
65. † Панайотъ Греченлиевъ, гр. Болградъ, бившъ гимназиаленъ учитель.
66. Данаилъ Стадниковъ, с. Конгазъ, сжщо.
67. Иванъ Мавровъ, гр. Болградъ, бившъ гимназиаленъ учитель.
68. Георги Табаковъ, опълченецъ, с. Бабеля, бившъ гимназиаленъ учитель и главенъ инспекторъ при Министерството на народното просвѣщение.
69. Димитъръ Андреевъ Биберовъ, с. Инзовка, прогимназиаленъ учитель.
70. † Константинъ Михайловъ-Стоянъ, гр. Бердянскъ, оперенъ пѣвецъ и единъ отъ създателитѣ на държавната опера.
71. Николай Ив. Николаевъ, гр. Болградъ, бившъ първостепененъ гимназиаленъ учитель и диригентъ на пѣвческия хоръ при столичната катедрала, създателъ и почетенъ председателъ на музикалния съюзъ и единъ отъ създателитѣ на държавната опера и на музикалната академия.
72. † Иванъ Вулпе, с. Брънза, бившъ професоръ въ музикалната академия и единъ отъ създателитѣ на държавната опера.
73. Катя В. Стоянова, гр. Болградъ, оперна пѣвица.
74. † Димитъръ Бодаревъ, гр. Измаилъ, бившъ началникъ на отдѣление при Министерството на правосъдието.
75. Тодоръ С. Мироновъ, гр. Болградъ, бившъ началникъ на отдѣление при Министерството на правосъдието.
76. Димитъръ Ив. Николаевъ, гр. Болградъ, бившъ старши подначалникъ при Министерството на правосъдието и замѣстникъ началникъ на углавното отдѣление, основателъ и пръвъ секретаръ на съюза на бесарабскитѣ българи въ България.
77. † Димитъръ Ив. Калозовъ, гр. Болградъ, бившъ младши подначалникъ при сжщото министерство.

78. † Д-ръ Георги Каракулаковъ, гр. Болградъ, бившъ касационенъ сждия.
79. † Николай А. Узуновъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
80. † Д-ръ Михаилъ И. Войниковъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
81. † Георги Тивчевъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
82. † Василь Ив. Начевъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
83. Василь Д. Стойковъ, с. Долукъой, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
84. Александъръ Ив. Дяковичъ, поборникъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
85. † Харалампи Порняковъ, гр. Болградъ, бившъ прокуроръ при апел. сждъ.
86. Димитъръ Тановъ, с. Исерлий, бившъ зам. прокуроръ при апелативенъ сждъ
87. Венедиктъ Поповъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
88. Димитъръ Теодоровъ, гр. Болградъ, бившъ подпредседатель на апелативенъ сждъ.
89. Гаврилъ Занетовъ, с. Конгазъ, писатель и бившъ членъ на апелативенъ сждъ.
90. Иванъ Т. Божиловъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апелативния сждъ.
91. † Григоръ Минковъ, гр. Кишиневъ, бившъ председатель на окржженъ сждъ.
92. † Иванъ Доковъ — опылченецъ, гр. Болградъ, бившъ председатель на окржженъ сждъ.
93. Георги Мартиновъ, гр. Болградъ, бившъ председатель на окржженъ сждъ.
94. Иванъ Божковъ, с. Конгазъ, бившъ председатель на окржженъ сждъ.
95. Димитъръ Казанакли, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ председатель на окржженъ сждъ.
96. † Петъръ Русиновъ, гр. Болградъ, бившъ председатель на окржженъ сждъ.
97. Д-ръ Иванъ Начевъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.

98. † Сава Дълговъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окр. сждъ.
99. † Андрей Ив. Грабчевъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
100. † Георги Кнезевичъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
101. Христо Камбуровъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
102. † Михаилъ Камбуровъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
103. † Иванъ Ивановъ (Синьоковъ), гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
104. Димитъръ Стефановъ, с. Караагачъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
105. Николай Ив. Дявовичъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
106. † Иванъ Мумджиевъ, гр. Болградъ, бившъ членъ и прокуроръ при окржженъ сждъ,
107. † Атанасъ Кировъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на окржженъ сждъ.
108. † Георги Божиловъ, гр. Болградъ, бившъ членъ — нотариусъ при окржженъ сждъ.
109. Константинъ Петишевъ, с. Вълканещъ, бившъ сждебенъ следователь при окр. сждъ.
110. Ив. Дабовски, гр. Измаилъ, бившъ секретаръ на Върховния касационенъ сждъ.
111. Иванъ Долговъ, гр. Болградъ, бившъ прокуроръ при окржженъ сждъ.
112. Д-ръ Николай Василевъ, гр. Болградъ, бившъ прокуроръ при окржженъ сждъ
113. † Александъръ Н. Цуровъ, гр. Болградъ бившъ прокуроръ при окр. сждъ.
114. † Кирилъ К. Василевъ, гр. Болградъ, бившъ прокуроръ при окржженъ сждъ.
115. † Димитъръ Ст. Найденовъ, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ мирови сждия.
116. Панайотъ Дюлгеровъ, гр. Болградъ, бившъ мирови сждия.
117. Петъръ Баласовъ, гр. Болградъ, бившъ мирови сждия.
118. Димитъръ Кралимарковъ, гр. Болградъ, бившъ мирови сждия.
119. Исакъ Палазовъ, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ мирови сждия.

120. Д-ръ Александръ Антоновъ, гр. Болградъ, бившъ окр. лѣкаръ и началникъ на военна болница.
121. Д-ръ Александръ Големановъ, гр. Болградъ, окр. лѣкаръ.
122. Д-ръ Иванъ Т. Топаловъ, с. Вайсалъ, училищенъ лѣкаръ.
123. Д-ръ Кирилъ Г. Бачурски, с. Караагачъ, главенъ желѣзно-пжтенъ лѣкаръ.
124. Д-ръ Нина Берова-Ораховацъ, с. Кубей, бивша градска лѣкарка.
125. † Д-ръ Николай Ивановъ, гр. Болградъ, бившъ началникъ на окржжна държавна болница.
126. Д-ръ Димитъръ Кирановъ, с. Чумлекъой, бившъ началникъ на военно-санитарната часть и главенъ лѣкаръ на войската.
127. Д-ръ Иванъ Назлъмовъ, гр. Болградъ, окржженъ лѣкаръ.
128. Д-ръ Димитъръ Назлъмовъ, гр. Болградъ, околийски лѣкаръ.
129. † Д-ръ Захари Поповъ, гр. Болградъ, бившъ столиченъ градски лѣкаръ.
130. † Д-ръ П. Бондаревъ, гр. Болградъ, хирургъ, бившъ началникъ на болница.
131. Александра Василева — Кжичева, гр. Болградъ, зжболѣкаръ.
132. † Тодоръ Ив. Николаевъ, гр. Болградъ, бившъ прокуроръ, столиченъ полицмейстеръ и окржженъ управитель.
133. Тодоръ Кировъ, опълченецъ, с. Еникъой, бившъ окр. управитель.
134. † Михаилъ Паничерски, гр. Болградъ, бившъ народенъ представитель и окр. управитель.
135. † Тодоръ Георгиевъ, гр. Болградъ, бившъ окр. управитель.
136. † Александъръ Каназирски, опълченецъ, гр. Болградъ, бившъ окр. управитель и апелативенъ сждия.
137. † Михаилъ П. Грековъ, гр. Болградъ, бившъ секретаръ на окр. управление и замѣстникъ на окржженъ управитель.
138. Димитъръ Маламеновъ, с. Шикирликитай, бившъ окол. началникъ и замѣстникъ на окр. управитель.
139. † Иванъ Бондаревъ, гр. Болградъ, бившъ началникъ при Мин. на вътрешнитѣ работи и на народното здраве.
140. Д-ръ Симеонъ Георгиевъ, гр. Болградъ, вет. инспекторъ при Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти.
141. Д-ръ Борисъ Божковъ, с. Конгазъ, окржженъ лѣкаръ.
142. Симеонъ Грековъ, гр. Болградъ, агрономъ при Св. Синодъ.

143. † Петръ Беровъ, с. Кубей, бившъ столиченъ градски агрономъ.
144. † Георги Кеверски, гр. Болградъ, бившъ окръженъ агрономъ.
145. Георги К. Банковъ, с. Кортенъ, държавенъ инженеръ-агрономъ.
146. Борисъ Г. Бурлаковъ, с. Баба (Кодъ-Китай), държавенъ агрономъ.
147. Николай Ив. Кирмидчиевъ, с. Чийший, бившъ държавенъ агрономъ.
148. Николай Стойчевъ, гр. Бендеръ, градски агрономъ.
149. Инженеръ Михаилъ Ст. Тодоровъ — Балански, гр. Болградъ, бившъ машиненъ инженеръ при Софийската гара.
150. † Инженеръ Павелъ Каракулаковъ, гр. Болградъ, бившъ учителъ и началникъ отдѣление при мин. на общ. сгради, пжтищата и благоустройството.
151. Д-ръ Тихонъ Баламезовъ, гр. Кишиневъ, началникъ на сѣдебн. отдѣлъ при мин. на външ. раб. и на изпов.
152. † Протоiereй Иванъ Стефановъ, с. Караагачъ, бившъ митрополитски протосингелъ.
153. † Дяконъ Тодоръ Божиловъ, гр. Болградъ, бившъ дяконъ при Соф. катедрала.
154. † Атанасъ Ив. Войниковъ, гр. Болградъ, бившъ главенъ счетоводителъ при мин. на общ. сгради, пжтищата и благоустройството.
155. † Симеонъ Стойковъ, с. Долукъой, бившъ нач. отдѣление при главната дирекция на статистиката.
156. † Сава Кирияковъ, гр. Комратъ, бившъ старши поднач. при министерството на финанситѣ.
157. † Михаилъ Г. Радионовъ, гр. Болградъ, контрольоръ при българската народна банка.
158. Стефанъ Поповъ, опълченецъ, с. Твърдица, бившъ под-началникъ при министерството на финанситѣ.
159. Стефанъ Д. Найденовъ, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ началникъ на жел.-пжт. станция.
160. Стефанъ Люцкановъ, гр. Болградъ, управителъ на царския дворецъ въ гр. Евксиноградъ.
161. Михаилъ Люцкановъ, гр. Болградъ, бившъ столиченъ полицейски началникъ.

162. † Николай Т. Афлатарлиевъ, гр. Болградъ, бившъ око-
лийски началникъ и мирови сѣдия.
163. Симеонъ Купенковъ, с. Българийка, главенъ финансовъ
инспекторъ.
164. Георги Поповъ, гр. Болградъ, бившъ поднач. при мин. на
финанситѣ.
165. Петръ Ст. Жековъ, гр. Болградъ, бившъ градски инженеръ.
166. Лазаръ А. Лаловъ, гр. Болградъ, бившъ заведующъ отдѣ-
ление въ работилницата при държавенъ арсеналъ.
167. Александъръ Л. Лаловъ, Електро-техникъ, гр. Болградъ,
бившъ заведующъ електро-техническата часть въ воен.
училище.
168. Тодоръ Михайловъ Калицевъ, с. Софиевка, техникъ (опе-
раторъ) при водния синдикатъ „Тича“ — Шуменъ.
169. Иванъ Загорски, гр. Измаилъ, бившъ окол. началникъ.
170. † Петъръ Теодоровъ Назлиевъ, гр. Болградъ, бившъ сче-
товодитель при българската народна банка.
171. Василь Шишмановъ, с. Долукъой, бившъ счетоводитель
при българската народна банка.
172. Константинъ Н. Минковъ, гр. Болградъ, финансовъ инспек-
торъ.
173. † Николай Минковъ, гр. Болградъ, бившъ членъ на апел.
сѣдъ.
174. Георги Михайловъ, гр. Болградъ, бившъ мирови сѣдия.
175. † Д-ръ Георги Калинковъ, с. Твърдица, бившъ окръженъ
лѣкарь.
176. Иванъ Кавруковъ, гр. Комратъ, бившъ членъ на апелат.
сѣдъ.
177. † Михаилъ Ив. Николаевъ, гр. Болградъ, бившъ секре-
таръ на окръженъ сѣдъ, секретаръ на окръжно управ-
ление и замѣстникъ на окръженъ управитель.
178. Парашкева Гуцова, гр. Болградъ, бивша гимназиялна учи-
телка.
179. Ана Панева — Полковникъ Михайлова, гр. Болградъ, бивша
гимназиялна учителка.
180. Еленка Т. Николаева, гр. Болградъ, педагогистка-учителка
въ столично основно училище.
181. † Михаилъ Г. Мартиновъ, гр. Болградъ, ветер. инспекторъ
при мин. на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

182. † Подпоручикъ Георги Ангеловъ, гр. Болградъ, единъ отъ 17-тъ български офицери, които храбро загинаха на бойното поле въ Сръбско-Българската война презъ 1885 год.
- Покойникътъ, на който останките почиватъ на площада въ гр. Трънъ, като командиръ на 15-та рота отъ 5 пехотенъ Дунавски полкъ, въ боя на 4 ноемврий бѣ тѣжко раненъ отъ залпъ неприятелски коршуми и отнесенъ въ града, гдето въ това тежко положение падна въ неприятелски ржце следъ отстъпването на полка, и на 14 сѣция мѣсець следъ изгонването на неприятеля отъ българската земя, при вида на българскитѣ войници, почина съ думитѣ на устата си: „сега умирамъ спокойно.“
183. † Генералъ Стефанъ Любомски, Кишиневъ, бившъ командиръ на бригада.
184. † Полковникъ Стефанъ Кисовъ, опълченецъ, гр. Болградъ, бившъ началникъ на отрядъ въ сръбско-българската война 1885 г. и бригаденъ командиръ.
185. Полковникъ Александръ Славовъ, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ началникъ на воененъ арсеналъ.
186. Полковникъ Горги Т. Божиловъ, гр. Измаилъ, командиръ на артилерийски полкъ.
187. Полковникъ Михаилъ Филиповъ, гр. Болградъ, главенъ воененъ интендантъ.
188. Полковникъ Георги М. Паничерски. гр. Болградъ, бившъ командиръ на полкъ.
189. Полковникъ Георги Георгиевъ, гр. Болградъ бившъ командиръ на бригада и окръженъ управитель.
190. Полковникъ Михаилъ Ан. Карастояновъ, с. Твърдица, бившъ командиръ на артилерийско отдѣление.
191. † Полковникъ Николай С. Карастояновъ, с. Чумлекъой, бившъ командиръ на полкъ.
192. † Полковникъ Стефанъ С. Карастояновъ, с. Чумлекъой, бившъ командиръ на артилерийско отдѣление.
193. Полковникъ инженеръ Петъръ Палазовъ, с. Ташъ-Бунаръ бившъ началникъ на укрѣпенъ пунктъ и командиръ на дружина.
194. Полковникъ Стефанъ Палазовъ, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ председателъ на воененъ сждъ.
195. † Полковникъ Сава З. Карастояновъ, с. Чумлекъой, бившъ командиръ на батарея и воененъ интендантъ.
196. † Полковникъ отъ генералния щабъ Георги В. Дерманчевъ, с. Ташъ-Бунаръ, бившъ началникъ щаба на Видинската крѣпость.

197. † Полковникъ Жейно Кир. Жейновъ, с. Кайраклий, бившъ началникъ на полково военно окръжие.
198. † Полковникъ Николай Д. Атанасовъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на полкъ.
199. Полковникъ Петъръ Т. Божиловъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на полкъ.
200. † Полковникъ Александръ Г. Фудулаки, с. Кодъ-Китай, бившъ командиръ на полкъ.
201. Полковникъ отъ генералния щабъ Иванъ Д. Кирпиковъ, с. Ташъ-Бунаръ, народенъ представителъ, бившъ началникъ на школата за запасни подпоручици, началникъ щаба на пѣхотна дивизия и поддиректоръ на полицията.
202. Полковникъ Димитъръ Мариновъ, гр. Болградъ, юристъ, бившъ командиръ на артилер. отдѣление, сега адвокатъ.
203. Полковникъ Иванъ Т. Велковъ, гр. Измаилъ, бившъ командиръ на полкъ.
204. † Полковникъ Георги Н. Янковъ, гр. Болградъ, бившъ воененъ прокуроръ.
205. Полковникъ Никола Т. Велковъ, гр. Бердянскъ, бившъ артилерийски интендантъ.
206. Подполковникъ Димитъръ Ц. Каракулаковъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на дружина и началникъ на полково военно окръжие.
207. † Подполковникъ Димитъръ В. Парушевъ, гр. Болградъ, бившъ възпитателъ въ военото училище, и командиръ на дружина.
208. Подполковникъ Илия Сав. Тодоровъ, гр. Болградъ, бившъ воененъ интендантъ.
209. Подполковникъ Иванъ Кирмидчиевъ, с. Чийший, бившъ комендантъ въ главната квартира презъ европейската война.
210. Подполковникъ Михаилъ Антоновъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на дружина.
211. Подполковникъ Иванъ Малиновъ, с. Пъндаклий, началникъ на трудово бюро.
212. Майоръ Петъръ Груевъ, с. Чумлекъой, бившъ началникъ на военото училище.
213. † Майоръ Павелъ С. Пановъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на батарея.

214. † Майоръ Спиридонъ Г. Куртевъ, гр. Болградъ, бившъ началникъ на полково военно окръжие.
215. † Майоръ Лазаръ Мариновъ, с. Чешмелий, бившъ председателъ на воененъ съдъ.
216. † Майоръ Георги Вас. Мошевъ, с. Кубей бившъ воененъ инженеръ.
217. Майоръ Иванъ В. Паруишевъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на батарея.
218. † Ротмистръ Иванъ С. Стойновъ, с. Чийший, бившъ командиръ на ескадронъ.
219. Майоръ Иванъ Греченлиевъ, гр. Болградъ, бившъ началникъ на армейски афтомобиленъ паркъ.
220. † Майоръ Александъръ Стефановъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на батарея.
221. † Майоръ Христо Камбуровъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на дружина.
222. Капитанъ Георги Д. Стояновъ, гр. Болградъ, бившъ командиръ на батарея.
223. Капитанъ Александъръ П. Стаматовъ, гр. Акерманъ, бившъ командиръ на батарея.
224. Подпоручикъ Георги П. Стаматовъ, гр. Акерманъ, писателъ.
Горния списъкъ далечъ не е пъленъ, понеже за много бесарабски българи, дошли въ България следъ нейното освобождение, неможаха да се събератъ навреме достатъчно пълни сведения.

Тукъ не сж помѣстени имената на онѣзи многобройни заслужили български дейци, които, родени въ разни краища на българската земя, дължатъ своето сръдно образование и възпитание на Болградската гимназия и пансиона при нея, като:

- † Майоръ Илия Козаровъ, гр. Зайчаръ, бившъ командиръ на артилерийски полкъ.
- † Атанасъ Тинтеровъ, гр. Калоферъ, бившъ професоръ въ държавния университетъ.
- Д-ръ Стоянъ Бѣлиновъ, гр. Елена, професоръ въ сщия университетъ.
- Николай Дуковъ, гр. Лѣсковецъ, бившъ началникъ на отдѣление при министерството на народното просвѣщение.
- Георги Ивановъ Хаджиласковъ, с. Банско, бившъ подначалникъ при министерството на вътрешнитѣ работи и на народното здраве.

† Протойерей Стефанъ Къневъ, гр. Габрово.

Петъръ Папанчевъ, гр. Сливенъ, общественикъ.

Антонъ Г. Байчевъ, гр. Лѣсковецъ, журналистъ и бившъ гимназияленъ учитель.

Минко Радославовъ, с. Златарица, бившъ столиченъ градоначалникъ и окръженъ управитель.

Атанасъ Хитовъ, гр. Сливенъ, бившъ членъ на върховния касационенъ съдъ.

Ангелъ Кънчевъ, гр. Тръвна, революционеръ.

Върбанъ Господиновъ, гр. Никополъ(?), революционеръ.

Анаки Явашевъ, гр. Разградъ, бившъ инспекторъ при министерството на народното просвѣщение.

Д-ръ Георги Панайотовъ, гр. Тулча, бившъ началникъ на столичната градска лаборатория.

Д-ръ Христо Дарленски, гр. Котелъ, бившъ окръженъ лѣкарь.

Д-ръ Стайчо Георгиевъ, гр. Тулча, бившъ професоръ при държавния университетъ и др.

† Николай Ан. Буровъ, гр. Лѣсковецъ, бившъ крупенъ търговецъ.

26-

4872f
1984 FEB